

TOPLUM

HAFTALIK SIYASİ HABER VE YORUM DERGİSİ

CHP
GENEL MERKEZİ

CHP'liler
sıkı
durun

TOPLUM
1 YAŞINDA

250 kuruş

SAYI 51 - 6 NİSAN 1973

MÜHENDİSLİK HİZMETLERİ

Sayın Toplum okurları,

Çalışan halk kesimlerinin, tarihsel süreç içindeki gelişim ve sorunlarını incelemeyen onların kuruluşlarını hazırlamak olanaksızdır. Toplum, bu amacı güden tek haftalık dergidir. Yazarları, sürekli olarak bu sorunları işler. Fakat sorunların her alanda açığa çıkması, Toplum okurlarının çevresindeki dönen dolaplara layıksız kalmasına bağlıdır. Ben de bir mimar olarak kötü gidişi mühendislik hizmetleri kapsamında kısaca ele alacağım.

Yeni okul bitirmiş bir mühendis, maddi olanaksızlıktan bir kamu kuruluşunda çalışmak ister. İş çevrelerinden tanıdıkları olanlar, yüklenici (müteahhit) yanında dolgunca bir ücret karşılığı çalışırlar. Bir büro açacak kadar paralar ise proje bürosu açarlar. İnşaat yatırımlarında köşebaslarını tutmuş yükleniciler; yap-satçılar ve kapkaççılar (halkın konut projelerini çizip, ticaret yaşamına geçerek mühendislik hizmeti yapmayan bazı mühendislerle imza attıran kalfa-tekniğin ressam ve teknikerleri) ile özel okulları bitirmiş olanların toptan bu alana geçmesiyle doğan enflasyoncu durum proje bürolarını büyük bir rekabet içine sürüklemiştir. Bunun sonucunda proje ücretleri, oda rayıçlarının 1/5'ine dahi düştüğü olur. Bu grup içinde hiçbir dayanışma yoktur. Ortak belge sistemi biraz olsun çözüm getirir, bugünkü toplum yapımızda.

Kamu kesiminde görev alanların çıkmazı, işe girdiğinde başlar Yoğun bürokrasi ve kırtasiyecilikle yürüyen kamu mühendisliğini kavramak yıllar alır.

1958'deki bir mühendis ücretini bugünkü hayat pahalılığına göre ayarladığımızda, bugünkü mühendis ücretinin 2,5 katı olduğunu görürüz. Ekonomimizdeki enflasyonist gidişe paralel olarak gelişen hayat pahalılığı karşısında mühendislik ücretleri gittikçe geride kalmaktadır. Bunun bilincinde olan teknik elemanda işverimi çok düşük olmaktadır. Aldığı ücretle yetinemeyen mühendislerden dışarıda yada çalıştığı kurumdan dolayı iş bulanlar ki çok az ve derece atılarak ücretleri arttırılan müdür yardımcılarında dışında orta yaş

grupundan kimse kalmamıştır devlet kurumunda.

Kamu kurumlarında onay ornlugundaki teknik elemanlar, projenin onaydan geçebilmesi için kendileri tarafından yapılmasını şart koşarlar, yüklenici ve yerel yöneticilere. Tabii bu gizli ve «kitaba, yudurulan bir pazarlıktır.

Makina ve teknik gereçleri, genel müdürlüklerdeki üst kademe yöneticilere yakınlığıyla tanınmış bazı atelye ve ticaret yerlerinden olmakla, onlar ve genel müdürlük teki ortakları birkaç yıl içinde milyonlar sahibi yapıyorlar. Üretim ya da gereç bozuk olduğu için birinci, ikinci heyetlerce kabul edilmese bile, daha sonra kurulan «paylanmış» heyetçe kabul edilmektedir.

Kamu mühendislik hizmetini yürütmek için kurulan kurumlarda; istihdam dağılımı bazı yerlerdeki sıkışmalar yanında bazı yerlerde de eleman sıkıntısı çekilmesine yol açıyor. Belediyelerin çoğunda teknik eleman yoktur. Belediye başkanları kendi çıkarları doğrultusunda kullanmak üzere geçici olarak (çünkü bir yerde çıkarlar çatışır) teknik eleman alır. Bunlar da; mühendislik öğrenimi yapmamış kalfa veya tekniker olurlar. Hiçbir kentte imar yasa ve yönetmeliklerine uyulmaz.

Mühendis ve mimar odalarının temsilcilerinin bulunduğu yerlerde bir miktar da olsa denetim vardır. Bu denetimden rahatsız olan egemen güçler, sonunda odaları kapatmak olan yasa Meclisten geçirirler. Teşvik kanunuyla, ücretleri devletçe karşılanmak üzere özel girişimciler yabancı teknik eleman getirebilecekler. Üstelik bu yasa Türkiye'deki teknik elemanların yurt dışına gitmek için kuvrukta beklediği bir dönemde gerçekleştirildi. Görülüyor ki, mühendislik hizmetlerinde herşey aksak. Çözüm ne zaman gerçekleşeceği belli olmayan yan ödemelerle sınırlanmaz.

Gerçek çözüm; halk kitlelerinin toplumsal düzeninin kurulmasına

bağlıdır. Sosyal demokrat düzende teknik eleman üretici görev yüklenerek kalkınmanın dayanağı olacaktır. «Devlet Proje Ofisi» mühendislik hizmetlerini tekeline alarak kaynak israfının önüne geçeceği gibi teknolojik gelişimin ışığında halk kitlelerinin ve sanayileşmenin sorunlarına gerçekçi çözümler getirecektir.

ZAFER ÖZDEMİR
Mimar - Samsun

SEÇMEN VE SEÇMEN YAŞI

Bugün ülkemizde uygulanmakta bulunan (Seçimlerin Temel Hükmüleri) ne ilişkin yasa 26. Nisan 1961 günü ve 298 sayı ile yürürlüğe girmiş bulunmaktadır.

Sözünü ettiğimiz yasanın altıncı maddesi uyarınca «Yirmi bir yaşını bitiren her Türk seçmen»dir, denilmekte ve yedinci maddesine göre de «Silah altında bulunan erler, onbaşılar ve kıta çavuşları, askeri öğrenciler»in oy kullanamayacakları buyurmaktadır.

Yürürlükte bulunan (Medeni Kanun) gereğince (Erginlik) yası onsekizdir. Kimi durumlarda Mahkeme kararıyla ondört yaşını bitiren kıza ve onbeş yaşını bitiren erkeğe evlenme izni verilebiliyor da seçim hakkı niye verilmesin? Demek istiyorum ki, bu yaş seçmen için fazladır. Onsekiz yaşına indirmeye karşı bir eğilim varsa da belirttiğimiz örnekte olduğu gibi bu yaş bile seçmen için küçük yaş denilemez.

Ote yandan bu yaşa kabul edilmeden önceki yasalarda sül örgütün kimine seçmenlik tanınıyordu. Bugün ise, yalnız yukarıdaki maddeden de anlaşılacağı gibi silah altında bulunan erler, onbaşılar ve askeri öğrenciler oy kullanamamakta, bir çeşit başışık tutulmaktadır.

Bu lise ve dengi okulları bitirenler kültürlü kimseler sayılır ve yurdumuzda öğrenim düzeyi yükselmiştir. Durum böyle iken bunlar yurtsal görevlerini er olarak yapmaktadırlar.

Ulusal isteme'nin belirmesi için seçmen sayısının çok olması bakımından başışık olanlara da seçmenlik hakkının verilmesi yerinde bir karar olacaktır.

Turan VİCEL
(Artvin)

TOPLUM'DA

HABERLER / YORUMLAR

BU
HAFTA

TOPLUM'A GÖRE

CHP'liler, sıkı durun!

Yazan:

Turhan Erker

6 ve 7'nci sayfalarda

POLİTİKA VE ÖTESİ

Görünen köyün

kılavuzu

Yazan :

Mehmed Kemal

11'inci sayfada

BİR YILIN HİKÂYESİ

Orta sayfada

o Mehdi Zıt'ın «Olayların içinden» yazısı 9'uncu say

fada: «Birşey vardı, neydi o?»

• Ünlü İngiliz sosyal demokrat hukukçu Harold Laski'nin «Düşünce özgürlüğü üzerine» yazısı 18 ve 19 uncu sayfalarda.

o 23'üncü sayfadaki Ekonomi'de petrol savaşının son durumu hakkında ilginç bilgiler bulacaksınız.

o Ortadoğu Raporu 24 ve 25'inci sayfalarda: «Yunan Cuntası'nın kesin düşüş çizgisi»

o İşçiler 20, 21 ve 22'nci sayfalarda. «Sendikalar» başlığı altında, sosyal demokrat Abdullah Baştürk ile yapılmış bir konuşma yer alıyor.

o Afrika 73, 26'nci sayfada: Boigny'nin Fildişi Sahili

o Mizah, 27'nci sayfadan başlıyor. 27 ve 28'inci sayfalarda Hasan Hüseyin'in «Yüksek bir Huzurası» var: «Büyük reformist Damat İbrahim Paşa»

Art Buchwald'm hikâyesi

29'uncu sayfada: «Palavraşyon hikâyeler üzerine»

o Haber sayfalarında, geçtiğimiz haftanın perde arka planı yer alıyor.

Kapak: F. Karagözoğlu

Sevgili: TOPLUM okurları,
Bundan tam bir yıl önce, 7 Nisan 1972

TOPLUM'dan

Cuma sabahı, gazete bayileri, haftalık bir derginin ilk sayısını tezgâhlarına asıyorlar ve dergi, adının taşıdığı anlamla da dikkatleri çekerek, daha ilk andan itibaren bütün toplumsal aydınların malî hâline geliyordu. TOPLUM, şu anda elinizde bulunan 51'inci sayısıyla birinci yılını doldurmuş bulunuyor. Aslında bu sayımızın 53'üncü sayı olması gerekirdi ama, arada Sıkıyönetim tarafından kapatıldığımız onbeş günlük süre içinde, iki sayıyı çıkartamayışımız, birinci yılı 51'inci sayıya da kutlamamıza sebep oldu.

Sevgili TOPLUM okurları,

51 haftadır beraberiz. Bu süre belki, insan ömründe kısa zaman sayılabilir, ama, TOPLUM gibi bir dergi için, yayınlanmaya başlandığı ortama da dikkate alınacak olursa, gerçekten uzun, çok uzun bir zamandır.

Geçen bir yıl içinde, TOPLUM nelerle karşılaştı, ne güçlüklerle göğüs gerdi... Bunları bütün ayrıntılarıyla anlatmak için zaman henüz erken... Orta sayfalarımızda sunduğumuz «Bir yılın hikâyesi»nde, geçirdiğimiz bir yılı özetleyerek sizlere sunmaya çalıştık.

TOPLUM çıkarken, belirli ilkeleri benimsemiş, bir onur çizgisinde yürümeyi kararlaştırmıştık, şimdi geriye bakıyor, herşeye rağmen, ne ilkelerimizden fedakârlık ettiğimizi, ne de o çizgiden saptığımızı görüyoruz. Bu, TOPLUM'un çıkarıcılarının en büyük mutluluk kaynağıdır. En uygun olmayan bir ortamda çıkmış olmasına rağmen, TOPLUM'un başarıya ulaşmasının sırrını da yeri geldiği için açıklayalım: O kura saygı! Bu da, hiçbirşey gizlemeden, gerçekleri yazmak demektir.

Yayın organlarındaki sayfalar dolusu özel ilân ve reklamları gören okurlar, gerçekleri yazmanın, ya da yazmamanın ne demek olduğunu çok iyi bildikleriy için, bizi daha iyi anlayacaklardır. Uzun yıllar beraber olmak dileğiyle, yürekten saygılar sunuyoruz.

TOPLUM

TOPLUM

cuma günleri yayınlanır haftalık
siyasi haber ve yorum dergisi

GAMAYA Gazetecilik
Yayın Limited
Şirketi adına
Sahibi ve Genel
Yönetmeni :

Turhan ERKER

Sorumlu Yazı İşleri
Müdürü :
Abdullah Emre Heri

TEL : 18 07 59

YÖNETİM YERİ : Meşrutiyet
Cad. Hatay Sok. 10/15
Bakanlıklar - Ankara

HABERLEŞME :
Posta Kutusu 160
Ulus - Ankara

TOPLUM Dergisinin bu sayısını, Başkent Matbaacılık tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır. Kişiler Emek Kişicilik'te yapılmıştır. Dağıtım : Hür Dağıtım

ABONE

6 aylık (26 sayı) 65 TL.
Yıllık (52 sayı) 125 TL.
Yurt dışı (uçak) 190 TL.
ABD (uçak) 310 TL.

İLÂN TARİFESİ

Arka kapak 5.000 TL. Arka kapak 4.500 TL.
(renkli)
Sütun cm. 50 TL. (siyah-beyaz)

CHP

Suyu bulandırma çabaları

Siyasi partilerin cumhurbaşkanı sorununa henüz tutarlı bir çözüm bulamadıkları bir sırada, daha doğrusu, AP'nin cumhurbaşkanı adayı Tekin Arıburun'un, Demirel'in hesaplarının sonucu olarak, gürtülsüz — patırtısız Çankaya Köşkü'ne yerleştiği bir dönemde, CHP içinde yeni bir kavganın körüklenmek istendiğini gösteren ciddi belirtiler ortaya çıktı.

CHP bünyesinde «Mülkiye cuntası» olarak tanınan bir grubun yönetimindeki **Özgür İnsan** Dergisinin son sayısında yer alan «**Bürokratik Devrimcilik**» ve «**Bir Seçimin İçyüzü**» başlıklı yazılar, bu ciddi belirtilerin başlıcaları sayılmaktadır.

Partinin etkili çevrelerinde belirtildiğine göre, cumhurbaşkanı seçiminde izlenecek politikayı bu «Mülkiye cuntası» empoze etmiştir. Ancak, planlama sırasında Demirel'in hesapları dikkate alınmadığı için, AP'nin «28 Mart'ı atlatma» taktiği engellenememiştir. Bunun sonucu olarak da Tekin Arıburun, seçimsiz — oylamasız, Çankaya Köşkü'ne yerleşmiş; böylece, Demirel'in ilk hesabının başarıya ulaşması önlenememiştir. Arıbu-

run'un, Çankaya Köşkü'nde ne kadar kalacağı ise bilinmemektedir.

«Mülkiye cuntası»nın, işte bu başarısızlığı gözden uzak tutabilmek ve partinin yetkili kurullarında tartışmasının yapılmasını önleyebilmek amacıyla, şimdi ortaya parti — içi tartışma konusunu attığı ve böylece suyu bulandırarak bundan yararlanma yolunu aradığı söylenmektedir.

Niçin bu çaba?

Bu cuntanın, cumhurbaşkanı seçimi için yaptığı plan şu idi: CHP, Genelkurmay Başkanlığından ayrılarak Senatoya giren Faruk Gürler'in adaylığını desteklemeli, böylece onun «12 Mart'tan bu yana en azından cumhurbaşkanlığı kadar etkili görevlerde bulunduğu halde, ne demokrasiye aykırı uygulamaların önlenmesine, ne de o kadar sözü edilen reformların gerçekleşmesine yardımcı olmayan» tutumunun olumlu karşılanmadığı gösterilmeliydi. AP'nin eğilimi de Gürler'e oy vermeye biçimindeydi. Bu takdirde Gürler cumhurbaşkanı seçilemez, AP de, kendi bünyesinden aday gösterse bile, bir sonuç gidemezdi. O zaman sorunu çözümlenmek için yeni formüller aramak durumu başgösterecekti. CHP, bu ortama gelindiği zaman, uygulayacağı planı tespit ederdi. Parti adına yapılacak bir bildiri ile bu görüşler açıktan ve gerekçeyle birlikte kamuoyuna duyurulmalıydı.

Özgür İnsan'ın «bürokrat devrimciler» diye nitelediği CHP'liler, bu plana karşı çıkmış olanlardı. Onlara göre, cumhurbaşkanı seçi-

BÜLENT ECEVİT

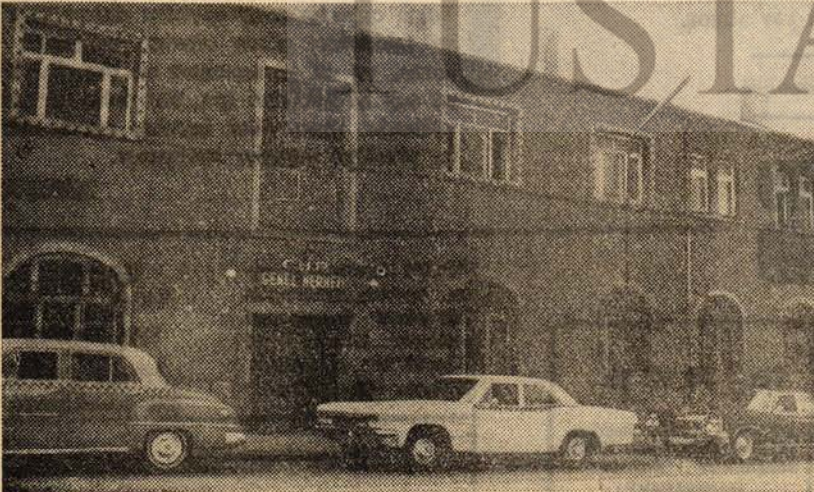
Yeni sorunlarla karşılaştı...

minin bir sorun haline gelmesine AP'nin tutumu yol açmıştı. AP işleri nasıl bir çıkmaza sokmuşsa, bu çıkmazdan kurtarmanın yolunu da kendiliğinden bulmalı, CHP, kendi iradesi dışında meydana gelmiş böyle bir olaya karışmamalıydı. Adaylar belli olduktan sonra, yetkili kurullar toplanmalı ve nasıl hareket etmek gerektiğini bir karara bağlamalıydı.

Çeşitli hesaplar

Ashında, bir cumhurbaşkanı seçimi gibi önemli konularda parti yetkilileri arasında değişik görüşlerde bulunanların belirmesi kadar doğal bir şey olamazdı. Herkesin tepeden gelecek her teklife evet dediği bir ortamda, demokratik kurulların işlerliğinden söz etmenin mümkün olmadığını bilme-yen yoktu. Ne var ki, CHP'de politika oluşturmak isteyenler, ne tepede yer almış olanlar, ne de bununla görevli yetkili kurullardı. Bu politikayı partinin yetkili mevkileri ve kurulları dışında bulunanlar oluşturmak istiyorlar, bir mukavemetle karşılaştıkları zaman da ortaya «bürokrat devrimciler» suçlamasıyla çıkıyorlardı.

Üstelik, dışardan politika oluşturmak hevesinde bulunanlar, cumhurbaşkanı seçiminin sadece bir partinin yapacağı planla halledilmeyeceğini, bu planı bozmak isteyecek başka güçlerin ve partilerin de bulunduğunu unutmuyorlardı. Nitekim, Demirel'in de kendine göre bir hesabı, bir planı vardı. Onun istediği tek şey, ilk aşamada «28 Mart'ı atlatabilmekti, 28 Mart kazasız — belâsız ve seçimsiz atlatıldığı zaman, nasıl olsa Tekin Arıburun Çankaya Köşkü'ne yerleşmiş ve cumhurbaşkanının bütün yetkilerini kullanmaya başlamış olacak-

CHP GENEL MERKEZİ: CHP'liler sıkı durun...

KÂMİL KIRIKOĞLU

Genel Sekreterlikten istifa etti

ti. Onun içindir ki, Tekin Arıburun, üçüncü turdan sonra 318 oyu bir türlü toplayamamıştı. Parlamento-da 317 oya sahip bulunan bir AP'nin ve hele Demirel'in bilinen transfer oyunlarına başvuramaması ve işten bile olmayan birkaç oyu Arıburun lehine işletmemesi herhalde bir hesabın sonucu olsa gerekti. O kadar ki, Turhan Bilgin, her oy lamadan önce AP adayının kaç oy alacağını Meclis'in Basın bürosunda eksiksiz olarak gazetecilere söy lüyordu.

Tekin Arıburun'un en fazla oy aldığı ve oylarının giderek artmakta bulunduğu bir sırada, AP'nin «oylar kilitlenmiştir, artık yeni bir formül aranmalıdır» diye ortaya çıkmasının ve adayını feragat ettir mesinin hiç mi anlamı ve hesabı yoktu? Hesap açıktı ve ne olursa olsun zaman kazanılmalı. 28 Mart tarihi atlatılmalı idi.

AP'nin niyeti

Demirel'in niyeti, Sunay'ın görev süresinin iki yıl daha uzatılması formülüne taraftar bulunduğu nu söylemesiyle kesinlik kazanarak ortaya çıkmıştı. Demirel gibi, hesap oyunlarının dik âlâsını bilen bir kimsenin Sunay formülünün hiç değilse Cumhuriyet Senatosu'ndan döneceğini bilmemesine imkân var mıydı? Elbette yoktu. Ama Demirel, zaman kazanmak için, bu formülün en ateşli taraftarı kesilivermişti. Muhittin Taylan formülü de aynı hesabın bir sonucu olarak benimsenmişti. Demirel bu formüle vürekten inanmış olsa, şimdi elinin altında bulunan güçlere, bu nu gerçekleştirmeleri için telkinde bulunamaz mıydı ve bu güçler bu nu reddederler miydi?

Surası da bir gerçektir ki, cumhurbaşkanı seçimi için ileri sürü-

Damıtık Su ve Nasrettin Hoca

Sayın Kâmil Kırıköğlu ve arkadaşlarının görevlerinden ayrıl-maları dolayısıyla yazdıkları istifa mektubu ile CHP Genel Başkanının olayla ilgili olarak verdiği demeç, yine Sayın Ecevit'in deyimi ile, yalnız CHP'lileri değil, «CHP'ye umut bağtayanları» da umutsuzluğa düşmekten kurtarmıştır.

Istifa edenlerin «Parti içindeki bunalımı artırmamak için ge-cikmekle beraber, daha fazla beklemeyi» uygun görmediklerini açıklıkla dile getirmeleri, arka arkaya olan bölünmelerden sonra CHP'de kalanların, artık, CHP'nin bütünlüğünden başka birşey dü-şünmediklerini göstermektedir.

Nitekim, Partiye bağlılığın bu güzel belirtisinden kıvançlanan Sayın Ecevit de :

«Sayın Kırıköğlu ve Merkez Yönetim Kurulundan ayrı-lan arkadaşlarımız, CHP'de daima şükranla anılacak de-ğerli hizmetlerini bundan böyle de şerefle ve elele çalış-arak sürdürecektir»,

«CHP artık siyasal koşulların veya yöntem meseleleri-nin zaman zaman Parti içinde doğurabileceği tartışmalar-dan iç - uyumunu koruyarak ve bunalımsız olarak çıkacak kadar bilinçlenmiş bir partidir» demmiştir.

Bu sözler, CHP Genel Başkanının, Parti içinde «bürokratik devrimciler»in ve «yüreksizler»in bulunduğu yolundaki savlara katılmadığını ortaya koymaktadır.

Gerçekten, bir parti içinde görüş ayrılıkları da olmalıdır, hizmet yarışının gereği çekişmeler de. Belli bir sınır içinde kaldığı sürece bunların zararı değil, yararı vardır.

Sınırı aşmamak kadar, bazı alışkanlıklara da esir olmamak gerekir.

Son olaylar, CHP'nin arka arkaya uğradığı bölünmelerin bir alışkanlık halinde bazı kimselere tatlı geldiğini göstermiştir. Bunlar «— Aman gitsinler, az oluruz ama öz oluruz» diye-bilmişlerdir.

CHP Genel Başkanının ve bir kanadın gösterdiği anlayış kar-sısında böyle tahminlerin ve yığılıkların ne kadar gereksiz oldu-ğu anlaşmıştır.

Yeri gelmişken, gözü kara politikayı kendilerine yöntem se-çenlere şunu hatırlatmak isteriz .

Damıtık su da çok saftır ama içilmez. Suyun yararlı olması ve tad vermesi için, içinde oksijen ve hidrojenin başka eleman-ların da bulunması şarttır.

Sonra Nasrettin Hoca'nın hikâyesini de unutmamalıdır : Hoca, eşiğinin yemini kesmiş. Bakmış ki eşek zayıflamıyor bile. Üstelik yem parasından da kâr var. Yemi biraz daha kes-miş ve hızını alamayarak kesmeye devam etmiş. Yem vermeden çalıştırmanın tam yolunu bulduğu sırada da eşek nalları dikmiş.

T. E.

ten her formül Demirel'in işine ya ramış, ötekiler bundan zarar gör-müşlerdi, CHP gibi bir parti, bu formüllerin işlerliğini sağlayabil-mek için parlamento gruplarında

birliğini ve beraberliğini sarsmış-tı. O kadar ki, Adil Turan gibi CHP ilkelerine gönülden bağlanmış bir kimse bile disiplin kurullarına ve riliyor ve Grup toplantılarına ka-

Cumhurbaşkanlığı seçimi, sonuçlanmış haliyle bile, bütün mücadeleleri ve işlemleriyle ancak tarihte bir sayfa olur.

Kaldı ki, bu seçimin bir sonuca ulaşmadığı günlerde, bu seçimle ilgili olarak sonu alınmış her olayın, her kararın ve her işlemin Devlet yaşantısında bir uzantısı olamayacağı gibi, bir parti - içi sorun yapılması da eşyanın tabiatına aykırıdır.

Olan olmuştur. Geriye herkesin, ama herkesin alacağı dersler kalmıştır. İlerde bir kez daha böyle olaylarla karşılaşılınca, yanlış yapanlar yapmamaya, doğru yapanlar karşılaştıkları engelleri daha ustalıklı aşmaya çalışırlar.

Biz bu anlayışla, geçen sayıdaki yazımızda, geçmiş üzerinde bir hesaplaşmanın gereksizliğine değinmiş ve olaylara, doğrudan doğruya ilgili ve sorumlu organlar dışındaki organların ve makamların karışmasının bile, bir güç israfı olduğunu belirtmiş-tik.

Haftalık bir haber ve yorum dergisi olmasına, herhangi bir kişi ve kuruluşla, fikir bağından başka bir ilişkisi bulunmamasına karşın TOPLUM'un gösterdiği bu dikkati; aylık olduğu için, bir doktrin dergisi olduğu için ve Başyazarı CHP'nin Genel Başkanı olduğu için, değerli arkadaşımız «Özgür İnsan»ın da göstermesini isterdik.

Fakat şimdi anlıyoruz ki, tarihe mal olmuş, İlahi doğrusu ölü doğmuş olayların, —üzerindeki topraklar eşilerek—, kokuşturulması için büyük bir çaba harcanmaktadır. Ama, bu kokuların, demokratik solun siyasal örgütü CHP'nin çözümünü zorlaştırmaktan, onu kamuoyuna iç - çekişmelerden kurtulamamış bir parti olarak göstermekten başka bir yararı olmayacağı bilinmemektedir.

Aslında bir bardak sudaki fırtınadan başka bir şey olmayan birkaç olayın, bir partide —hem de seçim arifesinde —büyük yaralar açacağına, bazı

kişiler kendilerini zorlayarak insanlar bile, sağduyu sahiplerini inandırmak zordur.

Hadi diyelim ki CHP, Genel Başkan - Genel Sekreter düzeyindeki anlaşmazlıklardan aşağısına tenez-zül etmesin; Sayın Ecevit de —en büyük savaştan birlikte çıktıkları— Sayın Kırıköğlü ile çalışmak istemesin. Bu dileğini gerçekleştirmek için CHP Genel Başkanının bir dergiden, daha doğrusu şimdi o dergide üslenmiş üç - beş kişiden güç almaya ihtiyacı mı vardır?

Yaşantısı yarım yüzyıla yaklaşan köca CHP, bu işi kendi organları içinde çözümleyemez mi?

En önemli kararı, T.B.M.M. nde oylama başlayınca kadar, oy sahibi parlamenterlerden bile saklıyanların, bu, parti - içi sorunu dergi sayfalarına ivedilikle ve cömertlikle aktarvermelerindeki bilgeliği anlamak doğrusu zor.

Buna CHP'nin her kuruluştan fazla dikkat etmesi gerekir. Çünkü CHP öyle sıradan bir parti değildir.

CHP işçilerin, köylülerin, aydınların Türkiye'deki tek siyasal kuruluşudur. Kayıtlı üyelerinin dışında milyonlarca yurtdaşın son umut ışığıdır. CHP, Türk demokrasisinin iki temel bacağından biridir. CHP sağlam olduğu sürece, öteki bacak sakat olsa da demokrasi gene yürür. Ama CHP sakatlanırsa, ya da gücünü yitirirse, demokrasiyi yerlerde sürünür görmek alın yazısı olur ve olmuştur da.

Biz, Sayın Kırıköğlü'nün ve arka arkaya verilen sa vaşlardan süzülerek gelen bugünkü kadronun, değerli Genel Başkanlarıyla ve birbirleriyle temelde düşünce ayrılığı içinde bulunacaklarına hiç ihtimal vermiyoruz. Bunun nedeni de yok, gereği de yok.

Geriye, bir parti içinde olağan karşılanacak hizmet yarışması kalıyor. Ama bunun biçimi, hem de seçim arifesinde böyle mi olmalıdır? Centilmenlik ku-

tılmama cezasına çarptırılıyordu.

Demirel'in Sunay'a, Gürler'e ve Anayasa Mahkemesi'ne karşı pek iyi niyetler beslemediği de bilinmeyen bir şey değildi. APlilerin, seçim tufları boyunca kulislerde dolaştırdıkları söz, Sunay'ın, 11 Mart'ta Demirel'e «sıkı dur, arkanda ben varım» dediği, 12 Mart gününden sonra da «evinden dışarı çıkma» tavsiyesinde bulunduğu idi.

Gürler'e karşı iyi niyet beslememesinin nedeni ise ortadaydı. Bunu bilmeyen tek kimse yoktu. Anayasa Mahkemesi'ne de daha Tedbirler Kanununu iptal ettiği günlerden bu yana şaşı baktığı biliniyordu.

Ortaya atılan ve işletilmek istenen formüllerle Demirel'e öylesine kozlar verilmişti ki, AP Genel Başkanı hem bu formüllerin

geçersizliğini ortaya koyma fırsatını ele geçirmiş, hem de yan gözle baktığı ve iyi niyet beslemediği kimselerden hincını almasını bilmişti.

Bir sorumlu aranıyor!

İşte, cumhurbaşkanı seçimi sorunu bu noktaya geldiği sırada, CHP içinde «Mülkiye cuntası» olarak tanınanlar, gözlerini partinin iç bünyesine diktiler ve bütün bu

«Özgür İnsan» a sızan politika heveslisi, bölücü çabasını gizlemeye bile gerek görmeyerek, «Ecevit ve arkadaşları» ndan söz ediyor. Görmüyor ki, sayın Ecevit'in artık «arkadaşları» yoktur, Partisi vardır...

TURHAN ERKER

hâlâ böylelerinin varlığına partide yer vereceğini düşünmek, biraz da kendi kendini inkâr anlamına gelir.

Gelir, gelir ama; «Özgür İnsan» a sızan bu politika heveslisi, bölücü çabasını gizlemeye bile gerek görmeyerek, «Ecevit ve arkadaşları» ndan söz ediyor. Görmüyor ki, Sayın Ecevit'in artık arkadaşları yoktur, Partisi vardır.

Ve Sayın Ecevit, Partisindeki her görevlinin ve üyenin yerini bir satranç ustası gibi saptanmasını bilir ve bunu bilmıştır. Onun için de, zaman zaman, —Genel Başkana yakınlık ve uzaklıklarına göre— bazı kişilerin nasıl bunalımlara kapıldıklarını biz görmüşüzdür. Sayın Ecevit'in bu ustalığını yitirdiğini sanmak için bir neden yoktur...

Şimdi fırsatlardan yararlanarak oyunun kurallarını bozmaya kalkanların, kendilerine sağlayacakları yararlardan çok, Partiye verecekleri zararları düşünmek gerekir.

Şimdi fırsatlardan yararlanarak oyunun kurallarını bozmaya kalkanların, kendilerine sağlayacakları yararlardan çok, Partiye verecekleri zararları düşünmek gerekir.

Sultan Süleyman'ın huzuruna iki kadın, bir çocukla çıkmışlar. İkisi de çocuğun anası benim diyor.

Sultan Süleyman «pekiyi» demiş ve kılıcını çekmiş :

«— Çocuğu ortadan böreyim a, yarısını sen, yarısını da sen al.»

Kadınlardan birisi,

«— Aman, ben vazgeçtim. Yavrumu kesmel» diye feryat etmiş.

Süleyman da çocuğu, analıktan vazgeçen bu kadına vermiş,

CHP bıçak altında yatarken, hâlâ «anası benim» diyenler ortada.

Ağır suçlamalar altında kalanlara ise CHP, uğruna bütün savlarından vazgeçmek düşüyor.

Bunu rahatlıkla ve gerçek analara yaraşan bir fedakârlıkla yapacaklarını umuyoruz. (Bu yazı yazıldığı sırada, Kırıkoğlu ve arkadaşları henüz istifa etmemişlerdi.)

Şimdi, Partinin bu gerçek sahiplerine sesleniyoruz :

Yitirilecek ne güç vardır, ne de zaman. Yalnız Parti için değil, Türkiye için bir granit gibi sapa-sağlam, oynatılmaz ve bölünmez olarak durmanız gerekiyor.

Demokrasimiz, büyük bir tuzakla karşı karşıya.

Türkiye'yi 12 Marta getiren Demirel'in, ülkenin başına ciddi bir dert olduğu, belki de tek dert olduğu, son cumhurbaşkanlığı seçimi dolayısıyla anlaşıldı. Adamın, Devleti bile başsız bırakmayı göze aldığı ortaya çıktı. Hiç bir şeyi umursadığı yok. Amacı yalnız seçim.

CHP'nin de amacı yalnız seçim olmalı.

Herkes seçimden sonra hesaplaşmak için istediği kadar zaman bulabilir. Eğer ille de değişmek bu Partinin kaderiyse...

İç bünyesine diktiler ve bütün bu olup bitenlerin sorumluluğunu, önerdikleri planın tutarsızlığını daha önce belirtmiş olanların sırtına yüklemeye çalıştılar. Özgür İnsan Dergisinde yer alan «Bürokratik Devrimcilik» ve «Bir Seçimin İç yüzü» başlıklı yazılar bu amaca yönelik olarak yayınlandı.

Özgür İnsan, aylık olduğu için,

piyasaya çıkar çıkmaz kapışılan veya çıkmadan önce edinilmek istenilen bir dergi değildi. Buna rağmen, geçen haftanın son günü, birçok gazete bürosunda Özgür İnsan'ın son sayısı bulunuyordu ve gazeteciler, dergideki iki yazıyı birleş tirip bir haber haline getirmeye çalışıyorlardı! Özgür İnsan'ın son sayısı, piyasaya çıkmadan bir gün önce gazete bürolarına nasıl gitmişti? Bunun da eğlenceli bir hi-

kâyesi vardı.

Gazete bürolarını, bu gibi durumlarda aramakla tanınmış bir kişi, o gün de telefona sarılmış, bütün büroları aramıştı. AP'nin Başkanlık Divanı toplantısını merak etmiş bir havası vardı. Sonradan anlaşıldı ki, asıl amacı, AP'nin Başkanlık Divanında olup bitenleri öğrenmek değil, gazetelere Cumhuriyet Halk Partisi Meclisi'nin Çarşamba günü toplanacağını

hatırlatmaktı. Bu arada, Özgür İnsan Dergisi'nin ertesi gün çıkacak sayısından da bir tane edinmeleri ni salık veriyordu. Bu yazılar sadece Özgür İnsan sayfalarında kalmış olsaydı, elbette bir şey ifade etmiyecekti. Ama ertesi gün belli-başlı gazetelerde yer aldığına artık herkes CHP'nin yeni bir iç bunalıma girmek üzere bulunduğu nu öğrenecek, bu yüzden de dikkatler, Çarşamba günü toplanacak CHP Parti Meclisi'ne çevrilecekti.

Dergide yer alan sözkonusu yazılara değer kazandıran bir unsur da, aynı sayıda, CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit imzasıyla «Ordu ve Siyaset» başlıklı, gerçekten ilginç bir başyazısının yer almasıydı. Bununla, Derginin öteki sayfalarında yer alan yazılardan da Ecevit'in haberli olduğu sonucunun çıkarılması sağlanmak isteniyordu. Ne var ki, Derginin yayınlandığı gün Bülent Ecevit İzmir'deydi ve gazetecilerin bir sorusu üzerine, Özgür İnsan Dergisinin yazı kurulunda üye olmadığını açıklıyor ve söz konusu yazılardan haberi bulunmadığını bildiriyordu.

Dergideki iki yazı

Dergide «Bürokratik Devrimcilik» başlığı altında yayınlanan yazının bir yerinde şöyle deniliyordu:

«Çağdaş toplum sorunlarına etkili reçeteler hazırlamak için kendini yenileyen ve toplumdaki yeni gelişen dinamik güçleri kapsama hazırlığına girişen CHP, gelişen Türkiye'ye ters düşen bürokratik devrimciliğe 13 Mart cumhurbaşkanlığı seçiminde de karşı çıktı. Fakat, iktidarlarını tepeden inmece radikal generallere bağlayan bürokratik devrimciler Ecevit'in, Gürler'in cumhurbaşkanlığına karşı çıkışına fena içerlediler. Zannettiler ki, Ecevit ve CHP, 12 Mart'tan sonra izlediği politikada bir sapma göstermiş, tutarsız davranmıştır.

Bugün bürokratik devrimciliğin yakın zamana kadar en etkili kalesi olan CHP'de büyü artık çözülmektedir. Bürokratik geleneklerle bu kadar içli dışlı olmuş bir siyasal örgütte, son cumhurbaşkanı seçiminde grup kararına rağmen oy kullananlar gibi, yine zaman zaman eski alışkanlıkları depreşenler çıkacaktır. Ama her seferinde sayıları azalarak çıkacaktır.»

PROF. TURAN GÜNEŞ
Mülkiye cuntası

«Bir Seçimin İçyüzü» başlıklı yazıda ise suçlanmak istenenler açık açık belirtiliyor ve şöyle deniliyordu:

«İkincisi, Genel Sekreter Kırkoğlu'nun da bulunduğu bürokratik devrimciler ve yüreksizler koalisyonudur.

... Ancak, önce Melen hükümetinden çekilme, sonra bucak seçimleri ve nihayet cumhurbaşkanlığı seçimi gibi üç önemli konuda Genel Başkan bu kadar açıkça ters düşen bir Genel Sekreterin daha ne kadar yerinde kalabileceği, eğer yerinde kalırsa parti içindeki disiplin bundan böyle nasıl sağlanabileceği, her halde şu sırada CHP'nin en önemli sorunudur.»

Yazılara tepki

Özgür İnsan'daki bu suçlamalara ilk tepki yine bir Özgür İnsan yöneticisinden geldi. Bu, Dergiyi çıkaran şirketin yönetim kurulu üyesi, Kahraman Maraş Milletvekili İbrahim Öztürk'tü. Öztürk, hem yönetim kurulu üyeliğinden istifa ettiğini bildiriyor, hem de yazılan suçlamalara cevap vererek şöyle diyordu:

«Memleket gerçeklerini ve yollarını bir takım nazari ve indî bilgi, kanaat ve tasniflere feda eden, yoksul halkı tanımayan tatlı

su aydınlarının böylesine ciddi bir fikir dergisinde yer almasını ne yurt, ne de parti yönünden yararlı görmediğimi belirtmeyi bir görev sayıyorum.»

Öztürk, kendisinin de Gürler'e oy verenler arasında bulunduğunu hatırlatıyor ve «yüreksizler koalisyonu» suçlamasıyla karşı karşıya bırakıldığı için Dergideki görevinden istifa ettiğini belirtiyordu.

İkinci tepki de ertesi gün, Merkez Yönetim Kurulu üyesi Cahit Angın'dan geldi. Angın, Dergideki suçlamalar karşısında basına şu demeci verdi:

«Dergi, cumhurbaşkanı seçimi oylaması gizli yapıldığı halde beni Gürler yanlısı olarak göstermiştir. Bu, cüce teorisyenlerin maskaralıklarından başka bir şey değildir.»

Cahit Angın, faşizmin en kötü sünün ve en iğrencinin sandıklal olduğunu, Demirel'in kafasına uygun bu tür faşizmin inşası yolunda birçok yasa değişikliği yapıldığını ve kendisinin temel hak ve özgürlüklerle ilgili hiçbir değişiklik te oy kullanmadığını belirttiikten sonra şunları söylüyordu:

«Özgür İnsan Dergisindeki yazılar CHP içerisinde ayrımlar ya parak, yeni bir bölünmeyi sağlama çabasının ürünüdür. Kimse CHP'yi bölmeye muvaffak olamayacaktır.»

Kırkoğlu ne diyor?

CHP Genel Sekreteri Kâmil Kırkoğlu da, aynı konuda gazetecilerin yönettikleri sorulara şunları söyledi:

«— İmzasız yazı yazmak kolaydır. Bunların gerçekte hiçbir ilgisi yoktur, acaip yazılardır. Olaylar da tahrif edilmiştir. Ciddi bir parti yöneticisinin bu tür yazıları dik kate alacağını sanmıyorum.

Bu meselelerin yeri. Parti Meclisidir. Tartışmaların seviyesinin düşürülmemesi gerekir. Türkiye, önemli bir bunalım içindedir. Bu dönemde hem memleket ve hem de parti menfaati için iy bir şekilde yürütülmelidir.

Genel Başkanla aramızda dün olduğu gibi bugün de hiçbir ihtilaf sözkonusu olmamıştır. Önümüzdeki Parti Meclisi'nde gerekirse bu konular üyeler tarafından ortaya ko-

nuf.»

Ecevit İzmir'de

Ankara'da bu olaylar cereyan ederken, İzmir'de bulunan CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit de basına, Türkiye'nin içinde bulunduğu bunalımı ve bunların nedenlerini anlatıyor, şöyle diyor:

«— Cumhurbaşkanı seçimi nedeniyle yoğunlaşan siyasal bunalım Hükümetin halkçı olmayan başarısız politikasıyla birleşince, ekonomik hayattaki bunalım da yoğunlaştı. Bir yandan ekonomi durgunlaşırken, öbür yandan hayat pahalılığı artışı sessiz sedasız hızlandı. Devletin resmî hesaplarına göre yalnız Şubat ayında hayat pahalılığı yüzde 5 civarında arttı. Bu, görülmemiş bir artıştır. Hayat pahalılığının artış hızı yılda yüzde 5'i aşarsa, ekonomi için tehlike çanları çalmaya başlar. Kaldı ki, Şubat ayındaki yüzde 5 artış, resmî hesaplara dayanıyor; gerçek te daha da yüksek oranlara varmış olmalıdır. Mart'ta siyasal bunalım yoğunlaşmaya devam ettiğine göre hayat pahalılığındaki bu olağanüstü artış hızının devam etmiş olması gerekir.»

Ecevit, işçilerin milli gelir artısından aldıkları payın hızla düştüğü gün, köylülerin durumunun ise daha da zorlaştığını belirtti, üç yılda, ikisi resmî ve ikisi de dolaylı olmak üzere dört devalüasyon yapılmasına rağmen, dışarda Türk parasının fiili değerinin düşmeye devam ettiğini söyledi ve «**Belki de çok geçmeden yeni, büyük bir devalüasyonun zorunluluğu ile karşılaşılacaktır.**» dedi.

CHP Genel Başkanı, Parti Meclisi'nin Çarşamba günü yapacağı toplantıya da değinerek şöyle konuştu:

«— Parti Meclisi toplantısı, cumhurbaşkanı seçimiyle de, genel seçimlerin erkene alınması konusuyla da ilgili değildir. Tüzüğü-müze göre üç ayda bir yapılması gereken olağan toplantıdır.»

Sayın üyeler isterse, genel görüşme sırasında, elbette bu konulara da değinebileceklerdir. Ancak, bu konularda Parti Meclisi'nde bir karar alınması söz konusu değildir.

Cumhurbaşkanı seçimi konusunda yetkili organ, TBMM Grupumuzdur.

Genel seçimlerin erkene alınma

olayların içinden

Hani birşey vardı. Neydi o ?

Mehdi Zıt

- Haber önemli.
- Yok canım!. Cumhurbaşkanı mı seçilmiş?
- Ondan da önemli. Seçimler öne alınıyormuş. Seçim sat-hı mailine girmişiz.
- Yani: seçim eğik düzeyine..»
- Her ne ise. İşte ona girmişiz..
- Vâveyla kopacak, desene.
- Neden?
- İsmi üstünde. Eğik düzey. Üzerinde kim kalır, düşer..?
- Yapışkan olanlar kalır, ötekiler düşer.
- Demek ki herşey tamam, her iş bitmiş, şimdi de seçim-leri yapacağız ha?
- Oyle.
- Sence de herşey tamam mı, dersin?
- Tamam tabii.
- Bana kalırsa eksik bir şeyler var.
- Neymiş onlar?
- Vallahi ismi şimdi aklıma gelmiyor ama, bir şey eksik. Bir şeyler yapılacak.
- Ne yapılacak kardeşim?
- Hatırlamıyor musun yahu?. Bir şeyler yapılacak hani. Memleketin çok ihtiyacı olduğu bir şeylerdi bunlar.
- Hiç hatırlamıyorum.
- Galiba kimse de hatırlamıyor.
- Herkesin unuttuğu bir şeyi, hatırlatmaya kalkmanın âle-mi var mı şimdi?
- Ama onların yapılması zorunlu.
- Anladık ama, neydi o yapılması zorunlu olan şeyler?
- Vallahi, içinde «R» ve «F» harfleri olan bir şeydi ama, iyice unuttuğum.
- «Raf» olacak herhalde. İçinde «R» de var «F» de.
- Ne rafı canım..
- Peki, neydi öyleyse?
- Çok önemli şeylerdi. Bir ara herkes ondan bahsediyordu. Hatta o işler için hükümetler kuruluyordu. «O olmazsa, olmaz» deniyordu.
- Herkes unuttuğuna göre, o olmadan da oluyormuş işte.
- Ama «Olmaz» deniyordu.
- Söyle canım, neydi o şey?
- Hah, buldum!. Reform. Reformdu.
- Reform mu?. O da ne demek?
- Reform canım işte. Hani, onlar yapılacak.
- Reform ne demek kardeşim?
- Reform işte.
- Anladık ama, ne demek bu?
- Hani canım, toprağı olmiyan köylüye toprak filân veri-lecekti.
- Hadi yahu!. Kimin toprağını alıp kime veriyorsun...?

sına gelince, bu konuda başlıca etken, Millet Meclisi'ndeki üye sayısı bakımından, AP olacaktır. AP yetkili organlarının bu konuda he-

nüz bir kararı yoktur. Ancak AP yetkili organları bir karar alacak olursa, biz de CHP olarak derhal yetkili organları toplarız ve soru

CHP PARTİ MECLİSİ TOPLANTIDA: Gözler üzerinde...

du görüşürüz.

Parti Meclisimiz toplanıncaya kadar AP yetkili organlarının bu konuda resmî bir kararı ortaya çıkmazsa, Parti Meclisimizin seçimleri erkene alıp almama hususunu bir karar konusu olarak tartışma ihtiyacı duyacağımı sanmıyorum.

Parti Meclisi gündeminde seçimlerle ilgili bir madde bulunmasının nedenleri şunlardır: Bu yıl yapılacak genel seçimlerle ilgili parti hazırlıkları gözden geçirilecek, ayrıca, Grupumuzun bazı üyeleri nin Cumhuriyet Senatosu seçimiyle ilgili olarak hazırladıklarını öğrendiğimiz bir anayasa değişikliği önerisi görüşülecektir.»

«Halk bir yana itilmiştir.»

Bülent Ecevit, ertesi gün de Atatürk Spor Salonunda düzenlenen «Halk Gecesi»nde bir konuşma yaptı, çeşitli sorunlara değinerek görüşlerini şöyle açıkladı:

«— Bir noktaya geldiğinde halk görmeye başladı ki, aydınlarla mahallî eşrafın egemenliğine karşı, halkın gücünü ortaya koymak, halkın hakkını korumak ve yönetimdeki ağırlığını artırmak üzere kurulmuş ve yola konulmuş sanılan partiler, yine egemen güçlerin, büyük iş çevrelerinin partileri oluşturmış, halk bir yana itilmiştir.»

Daha bu döneme girilmeden önce, CHP'de Atatürk'ün halkçılık ilkesi doğrultusunda bir yeni akım gelişmeye başlamıştır. CHP büyük iç sarsıntıları ve bölünmeleri göze alarak, eski egemen güçlerin partisî olmaktan çıkıp, halkın partisî olmaya yönelmiştir. Fakat, henüz yeterince inandırıcı olamıyordu. Halk CHP'deki bu yeni yönelişe kuşku ile bakıyordu. CHP'nin eski kimliğinden kolay kolay kurtulup sıvılabileceğini sanmıyordu. Son iki yıllık dönem, CHP içinde halkla bütünleşme savaşı-

nı olanca acılığıyla verdiği bir dönem oldu.»

CHP'nin reddettiği

Ecevit, 12 Mart Muhtırası'nın verilmesiyle CHP'nin asker — sivil aydınlar iktidarı olacağı kanısını taşıyanlar bulunduğunu da belirtti, sözlerine şöyle devam etti:

«— 12 Mart 1971 hareketiyle girilen bu dönemin başında CHP'ye asker—sivil aydınlar dayanan bir iktidar oluverme fırsatı sunuldu. Fakat, CHP'nin büyük bölümü, CHP'nin neredeyse bütün örgütü reddetti bu fırsatı. Aslında, reddetmese ne olacaktı? Bir Erim hükümetinin, bir Melen hükümetinin düştükleri duruma CHP de birlikte düşecekti. Çünkü Türkiye'nin toplum yapısı değişmişti. Ve yeni toplum yapısında artık ya halka birlik olunabilirdi, ya da halkın üstündeki yeni egemen güçlerle birlik olunabilirdi. Ne iyi niyet, ne de Ordu gücü önleyebilirdi bunu. Nitekim, bütün çabalara rağmen 12 Mart'ın sosyal ve ekonomik alan daki isteklerinden hiçbirini gerçekleştiremedi. Çünkü halk bir yana itilmişti. Ve meydan, büyük iş çevrelerine kalmıştı. Herşey onların gönlünce ve çıkarlarına olmaya başladı.»

Eğer bugün hükümet varla yok arasında bir hükümetse, nedeni bu dur. Türkiye'nin şimdiki gelişme düzeyinde ve toplum yapısında halkın ağırlığını duyuramadığı bir rejimde, bir hükümet ancak büyük iş çevrelerinin istediği kadar ve istediği gibi var olabilir.

Bugünün yönetilenleri, yani halk, varının yöneticisidir. Varının egemen gücüdür. Ve CHP yeni kimliği ile ve yapısıyla halk egemenliğinin iktidar kadrosu olacaktır varının Türkiye'sinde. O varın ki, bugün denebilecek kadar yakındır.»

Beklenen durum

CHP Parti Meclisi, bu Çarşamba günü saat 10.20'de, Genel Başkan Bülent Ecevit'in başkanlığında toplandığında gündeme geçme fırsatı bulamadı. Çünkü, başta Genel Sekreter Kâmil Kırkoğlu ve yardımcıları Mustafa Üstündağ ile Cevat Sayın olduğu halde, Merkez Yönetim Kurulu, toplu olarak istifasını verdi.

Bu, CHP içinde beklenmeyen bir olay değildi. Kırkoğlu ve arkadaşları, daha Sunay'ın görev süresinin uzatılması için Anayasa değişikliğine karşı çıkan kararları Parti Meclisi'nce kabul edilmediği gün istifaya karar vermişler, ancak o günlerin havası içinde Partide yeni bir bunalımın doğmasına imkân vermemek amacıyla bunu ertelemeyi uygun bulmuşlardı.

Parti Meclisi'nin son toplantısından birkaç gün önce Özgür İnsan Dergisinde yayınlanan yazılar, daha sonra bazı Parti Meclisi üyelerinin gece yatılarına kadar süren gizli toplantıları ve Genel Başkanın Parti Meclisi'ne sunulacak rapor hazırlanırken Merkez Yönetim Kuruluna Başkanlık etmiyerek İzmir'e gitmiş olması, istifanın artık kaçınılmaz hale geldiğini ortaya koymuştu.

Merkez Yönetim Kurulu, Parti Meclisinin toplanmasından bir gün önce üç aylık dönemi kapsayan çalışma raporunu hazırlamış, daha sonra da topluca istifa kararı almıştı. Bu karar, Genel Sekreter Kırkoğlu tarafından Çarşamba sabahı Parti Meclisi toplantısında Genel Başkan Bülent Ecevit'e duyuruldu.

Ecevit, kendisine verilen istifa mektubunu açıklamadan önce, Parti Meclisi üyelerinden çoğu, Merkez Yönetim Kurulunun çekilmiş olduğunu anlamıştı. Zira, Ecevit'ten iki dakika sonra Parti Meclisi toplantısına katılan Kırkoğlu, Genel Başkanın elindeki zarfı tevdi etmiş ve yanındaki yerine değil, üyelerine ait bölüme geçmiş ve arka sıralarda bir yere oturmuştu. Önce salona giren arkadaşları da Merkez Yönetim Kurulu üyelerine ayrılmış bölümde yer almamışlardı.

İstifa mektubu

Bülent Ecevit, Parti Meclisi toplantısını açtıktan sonra, Başkanlığın sunuşları arasında Merkez Yönetim Kurulu üyelerinin bir

Görünen köyün kılavuzu...

1958 yılında yapılması gereken seçimler, bir yıl öne alınarak 1957 yılı Ekiminde yapıldı. Demokrat Parti iktidarda iken bu seçimlerin öne alınmasındaki sebep neydi? Bugün olduğu gibi o gün de rivayet muhtelifti. Kimine göre, DP. gün geçtikçe zayıflıyordu da, eğer seçimleri zamanında yaparsa geç kalacaktı da, onun için bir yıl erkene alıyordu da, seçimlerde kanun alaveresi — dalaveresi yaparak seçimleri kazanmak istiyordu da, ondan öne alıyordu. Kimine göre ise muhalefet, iktidar partisini seçime zorluyordu. Muhalefet partileri güçbirliğine gitmeden, iktidar onları gafil avlayıp seçime itiyordu, parsayı topluyacaktı.

1957 seçimlerinde İsmet Paşa, iktidarı altı aylığına istiyordu. «İktidarı altı ay için bize verin herşeyi çözümlerim. Ondan sonra yeniden seçime gidelim.» Seçime böyle gidildi ama, seçim muhalefet tarafından kazanılmadı.

Şimdi seçimlerin yeniden erkene alınması isteniyor. Bunu isteyenler AP'lilerdir. AP'liler son cumhurbaşkanı seçiminin işleyişinden, kendilerine göre büyük bir zaferle çıkmışlardır. Bunu zafer olarak ilan etmiyorlar ama, bu zaferin gönüllerde nasıl yattığını ve gizli den gizliye, dilden dile nasıl dolaştığını biliyorlar. Öyleyse yapılacak olan, bu zaferin izleri silinmeden hemen bir seçime gitmek ve bunu bir «genel seçim zaferi» ile pekleştirmek!... Sanırım niyetin özünde yatan budur...

Bu yıl yapılacak olan seçimlerin tarihi Ekim ayıdır. Seçimler zamanında yapılırsa şunun surasında altı aylık bir süre vardır. Bu süreyi üç ay indirmekten ele ne geçer? Demek, ele geçecek bir şeyler var ki, bunu üç ay öne almak istiyorlar. Tabii bunlar, seçimin öne alınmasını isteyenlerle istemeyenler arasında tartışılacaktır.

Bize göre, seçimlerin öne alınması, seçilemeyen cumhurbaşkanlığı meselesine yakın vâdede bir çözüm getirmez. Belki ilerisi için bir çözüm getirir. İlerde bir cumhurbaşkanı seçecek kadar çoğunluğu bir parti ele geçirirse, cumhurbaşkanını başkasının oylarına ihtiyaç duymadan kendi kendisine seçebilir. Öyleyse cumhurbaşkanlığı, seçimlerin sonuna kadar «vekâletle» yönetilecek demektir. Vekâletle yönetilmesi de AP'li vekilin seçimlerde cumhurbaşkanlığını elinde bulundurmasıdır. Yeni kurulacak kabinede (ki bunun adı seçim kabinesidir) ağırlık AP'de olursa (ki bunun, partilerin kuvvet dengesine göre böyle olacağı bellidir) üçlü kararname hep AP doğrultusunda çıkacaktır.

1969 seçimlerinde AP, yüzde 46,7 oy almıştır. CHP'nin oyları yüzde 27'dir. Erken yapılacak seçimlerde her iki parti, aldıkları oyları koruyabilecekler midir? Benim son yurt gezilerinde edindiğim izlenimlere göre durum biraz değişik görünmektedir. CHP oyları yüzde 27'nin biraz üstüne çıkabilir. Bu, yüzde 30 olur, belki de yüzde 30'u biraz aşar. AP'nin oyları

ne olur? AP'nin oylarının biraz düşmesi gerekir. Bu oyların birazı Demokratik Partiye, birazı Millî Selamet Partisine kayabilir. Bunun oranı da yüzde 6-7'lik bir orandır. AP, bunun farkında değil mi? Elbette ki farkındadır. Ancak, AP'nin ve sivil politikacının son zaferinden sonra seçimlere seçmen yurtaşların katılma payı artabilir. AP, ayağının altından kayacak olan oyları bu seçmenlerin seçime katılma oranının yükselişiyle kapatabilir. Şimdilik, izlenimlerimizle saptığımız, tablo böyle görünmektedir. Bu tabloyu doğrulayan ya da bozan başka etkenler de ortaya çıkabilir. Bunun tartışmasını yapmak erkendir.

Bir de şu görüntü var. CHP'nin bölünmesinden sonra, CHP'nin tavanından AP'ye, AP'nin tabanından CHP'ye kaymalar olabilir. Bu kaymalar gözle tesbit edilecek kadar açık görünmüyor. Nereye gitmiş, CHP'nin tavanından kopan sivri kişilerin AP'ye yansıttıklarını, AP örgütü içine girdiklerini gördüm. Gerçi bunlardan bir bölümü de CGP içine sızmıştır. Fakat çoğunluğu AP'dedir. Tavandaki bu kişiler bugüne dek CHP'ye ne sağlamışlardır ki, bundan sonra AP'ye ne sağlasınlar? Burasını da klasik partilikte uzman olanlar düşünsünler.

Son çatışmalar bürokrasi ile seçmene dayanan sivil politikacı arasında geçmiştir. Bu çatışmada bürokrasi, sivil politikacıya yenik düşer gibi olmuştur. Öyleyse seçim sırasında bürokrasinin sivil politikacıya karşı borusu pek ötmeyecektir. Hele seçimi erkene alma kararı da çıkarsa sivil politikacının bu karar iyice yenilgisi olacaktır.

Seçim arenasında sivil politikacılar birbirleriyle karşı karşıya gelecekler, kozlarını seçmen önünde birbirleriyle paylaşacaklardır. O zaman seçimlerin en belirgin kompozisyonu AP ile CHP olacaktır. Öteki partiler bu kompozisyonun figürleridir. Mücadele kıyasıyla CHP ile AP arasında geçecektir. Tabii, seçimde sivil politikacı zaferinin aslan payı bölüşülürken kendi aralarındaki anlaşmazlıklar da ortaya dökülecektir.

Öyle sanıyorum ki, 1965 seçimlerinde olduğu gibi, AP siyasal muarızlarını gene solculukla suçlayacaktır. Böyle bir solculuk karalaması başladığı zaman söylenecek sözlere hangi can dayanabilir! CHP'liler bahar aylarında bu karalamalara verilecek cevapları düşünmüşler midir? Bir ara, can ciğer kuzu sarması olan Demirel ile Ecevit, seçimlerin kaz yatağına çıktıkları «hasm-ı biaman» olacaklardır. Buna Fezyiöglü'nün partisi ile ötekiler de katılacaklardır.

Erken seçim, girdiğimiz yeni dönemde de bir deney olacaktır. Bu deneyden de gerekli dersleri almamız için örnekler verilecektir. Bir de böyle bir kompozisyonun gösterdiği renklerin tonuna bakalım ve yararlanalım!

Mehmed Kemal

mektubunu okuyacağını bildirdi. Ecevit'in okuduğu mektup, biraz önce Kırıkoğlu'nun kendisine verdiği mektuptu ve Merkez Yönetim Kurulu'nun görevinden çekildiğini bildiriyordu. CHP Genel Başkanlığına hitaben yazılmış bir cümlelik mektup şöyle idi:

«Partimizin içinde bulunduğu bunalımı arttırmamak için istifa etmekte gecikmekle beraber, daha fazla beklemeden Merkez Yönetim Kurulundan ayrıldığımızı saygılarımızla arz ederiz.»

Mektubun altında, Genel Sekreter Kâmil Kırıkoğlu ile yardımcıları Mustafa Üstündağ ve Cevat Sayın'ın, ayrıca Merkez Yönetim Kurulu üyelerinden Mehmet Aslantürk, Cahit Angın, Bahir Ersoy, Halil Goral, Mehmet Ali Pestilci, Kenan Mümtaz Akışık, Hasan Çetinkaya, Selçuk Erverdi, Kemal Okyay ve Nadir Yavuzkan'ın imzaları bulunuyordu. İbrahim Cüceoğlu, Trabzon'da bulunduğu için istifa mektubunu imzalamamıştı.

Bülent Ecevit, durumu Parti Meclisi üyelerine duyurduktan sonra, bu olay karşısında gündeme geçilemeyeceğini, gündeme geçilebilmesi için Genel Sekreter ve Merkez Yönetim Kurulu'nun seçimi yapılması gerektiğini bildirdi, bu amaçla toplantıya saat 12.00 ye kadar ara verildiğini söyledi. **Yeni Genel Sekreter**

Bir saat kadar süren ara sırasında, Kırıkoğlu'dan boşalan Genel Sekreterliğe bir aday bulunmuştu. Bu, İstanbul Milletvekili Orhan Eyüboğlu idi. Bu sırada, Genel Başkan Bülent Ecevit de Merkez Yönetim Kurulu'nun toplu istifası karşısında başına bir açıklama yaparak şöyle dedi:

«CHP Genel Sekreteri Sayın Kâmil Kırıkoğlu ve Merkez Yönetim Kurulu, Parti Meclisi toplantısının açılışında görevlerinden ayrıldıklarını bildirdiler.

Sayın Kâmil Kırıkoğlu ve Merkez Yönetim Kurulu'ndan ayrılan arkadaşlarımız, CHP de dalma şükranla anılacak değerli hizmetlerini bundan böyle de sürdürecektir.

CHP artık, siyasal koşulların veya yöntem meselelerinin zaman zaman parti içinde doğurabileceği tartışmalardan, iç uyumunu koruyarak ve bunalımsız olarak çıkabilecek kadar bütünleşmiş bir partidir.

Bir düşünce ve ülkü doğrultu

ORHAN EYÜBOĞLU
Yeni Genel Sekreter

sunda birleşen insanların dayanışması ve ortak çalışması görev değişiklikleriyle aksamaz. Bugün görevden ayrılan arkadaşlarımız da, yeni görev alacak arkadaşlarımız da bir ülkü uğrunda elele çalışmanın örneğini vererek CHP'yi güçlendirmeye devam edeceklerdir. CHP'ye umut bağlayanların bundan hiç kuşkusuz olmasın.»

Parti Meclisi, aradan sonra yeniden toplandığında, Ecevit, Orhan Eyüboğlu'yu Genel Sekreterlik için aday gösteren bir önerge bulunduğunu söyledi ve bunu okudu. Daha sonra, Genel Sekreterlik seçimine tek adayla girildi. Oylamada 42 üye o kullanmıştı. Eyüboğlu, bu oylardan 32'sini alarak Genel Sekreterliğe seçildi, 10 oy ise boş çıktı. Bu sonuç alındıktan sonra, Genel Sekreterin Merkez Yönetim Kurulu üyelikleri için temas yapabilmesine imkân vermek üzere toplantıya yeniden ara verdi.

Hazırlanan rapor

Merkez Yönetim Kurulunun, Parti Meclisi toplantısı için hazırladığı ve istifadan önce üyelere dağıttığı raporda, parti-içi sorunlara da yer veriliyor ve şöyle deniliyor du:

«Memleketin bunalımlar içinde bulunduğu bir dönemde, dışımızdaki bunalımı parti içine sokmak isteyen kişilerin bulunmasını olağan karşılamak ve bu yol-

daki dış gayretleri normal olarak nitелеmek gerekir.

Bize yakın bazı basın organlarının gayretleri, bu açıdan değerlendirilince, bunlara üzülmemek gerektiği kendiliğinden ortaya çıkar. Her parti içinde fikirde bir olan, inançta beraber bulunan kişilerin, yöntemde veya girişimlerin zamanında ayrı düşünmeleri olağan karşılanmalıdır. CHP'nin halkın umudu haline geldiği, her zamandan daha çok birlik ve beraberliğe muhtaç bulunduğu bir dönemde, üstelik olmamış şeyleri olmuş gibi ve olanların mahiyetlerini değiştirerek göstermenin, partiye zarar vereceğini düşünmeden, aynı gaye uğruna çalışmış ve çalışan kişileri kategorilere ayırarak partiyi parçalarca göstermek kimsenin hakkı değildir.

Bu gibi hareketler, parti birlik ve beraberliğinin kaybolmasına sebep olacağı cihetle kastedilen şahısların ötesinde partinin ve memleketin zararına olmaktadır.»

Merkez Yönetim Kurulu çekildiğinden, Parti Meclisi bu raporu ele almadı ve üzerinde tartışma açılmadı.

Cumhurbaşkanlığı

28 Mart atlatıldı!

AP Genel Başkanı Süleyman Demirel, Cumhurbaşkanlığı seçiminde uyguladığı «28 Mart'ı atlama» politikasını kimseye ters düşmeden vekimsenin gönlünü kırmadan başarıya ulaştırdıktan ve böylece Tekin Arıburun'un Cevdet Sunay'dan boşalan Çankaya Köşküne

Özgür İnsan aylık dergi
Sayı 11, Nisan 1973

BÜLENT ECEVİT
ORDU ve
SİYASET

CUMHURBAŞKANLIĞI

Bir Secimin İçyüzü

karikatürlerle - halk gözü ile PARLAMENTO

yerleşmesini sağladıktan sonra, işi iyiden iyiye rölantıya aldı.

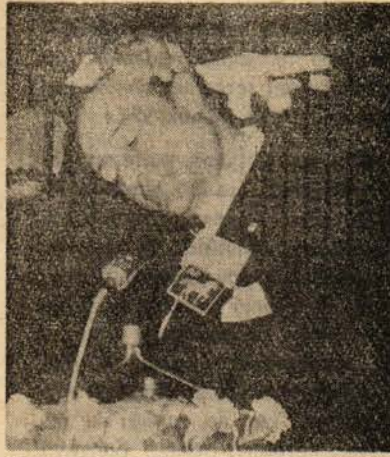
O kadar ki, bu yüzden Mart ayının son üç günü ile Nisan ayının ilk günü, sanki Türkiye'de bir Cumhurbaşkanlığı seçimi sorunu yokmuş gibi geçti, bu arada TBMM'de devam edilen turlara da ne AP'liler, ne de CHP'liler katıldı, artık sorunun «dalgalanmaya» bırakıldığı yolunda yorumlar yapılmaya başlandı.

Bundan anlaşılıyor ki, AP'nin artık Cumhurbaşkanlığı seçimi için bir telaşı, bir acelesi kalmamıştı. Nasıl olsa Tekin Arıburun, seçimle geçmiş bir Cumhurbaşkanı hangi yetkileri haiz ise o yetkilerle Çankaya Köşkü'nde göreve başlamıştı. Şimdi, AP'nin yapacağı şey, Arıburun'un görevde kalmasını mümkün olduğu kadar uzatacak sözde çözüm yolları aramaktır. Bunun için Demirel, Başkanlık Divanını, göstermelik sayılabilecek toplantılara çağırdı, sanki gerçekten çözüm getirecek yollar aranıyormuş gibi bir hava yaratmak istedi. Oysa, AP Başkanlık Divanının yeni önerileri olarak daha sonra açıklanacak olan alternatifler, bundan çok önceleri Demirel'in ve arkadaşlarının zihinlerinde yattığı bilinen formüllerdi.

AP'nin üç teklifi

Bu arada bir yeni kurnazlık da yapıldı, dikkatleri Cumhurbaşkanlığı seçiminden uzaklaştırabilmek amacıyla ortaya, genel seçimlerin öne alınması teklifi atıldı. AP Genel İdare Kurulu üyelerinden ve Demirel'in en yakınlarından biri olan Seyfi Öztürk ile Haysiyet Divanı Başkanı ve yine Demirel'in sağ kolu olanlardan Süleyman Çağlar, seçimlerin erkene alınması konusunu görüşmek üzere bir önerge hazırladılar ve bunu Grup Başkanlığına verdiler. Öztürk ve Çağlar, ertesi gün bir de basın toplantısı düzenleyerek, erken seçim konusunun Cumhurbaşkanlığı seçimi sorunundan öne geçmesini sağladılar. Böylece Demirel, daha birkaç gün kazanmış oluyor, dikkatleri de genel seçimler üzerine çekmiş oluyordu.

Aslında genel seçimlerin öne alınması teklifinin ciddiyyetten yoksun bulunduğunu anlamamak mümkün değildi. Sonradan AP'nin yeni teklifleri belli olunca, bunların arasında erken seçimin de yer almış bulunduğu anlaşıldı ve girilen oyunun amacı artık iyiden iyiye ortaya çıktı. AP eğer gerçekten erken seçim isteseydi, konuyu Grupa getirir

SÜLEYMAN DEMİREL

Oyunun arka yüzü...

ve burada kimseye hesap vermeden karara bağladı. Sonradan partilere yapılan teklifler arasında erken seçimin bir yeni alternatif olarak gösterilmesi ve partilerin bu konudaki görüşlerinin istenmesi, AP'nin bu konuyu hiç de Grup meselesi yapmak niyetinde bulunmadığını ortaya koymuş oluyordu.

AP Başkanlık Divanı, Nisan ayının ikinci günü bir açıklama yaparak, Cumhurbaşkanlığı seçimi için tesbit ettiği üç alternatifini açıkladı ve bunları öteki partilerin yöneticilerine ulaştırdı. Bu alternatifler şunlardı :

1 — Parlamento içinden bir zattın etrafında birleşme imkânlarının yeniden aranması,

2 — Cumhurbaşkanlığı seçiminin yapılabilir hale getirilmesini temin gayesi ile ve her türlü güçlükleri birlikte karşılamak kaydıyla genel seçimlerin öne alınması,

3 — Anayasada derhal lüzumlu değişikliğe gidilerek Cumhurbaşkanının halk tarafından doğrudan doğruya seçilmesinin mümkün hale getirilmesi.

AP, partileri dolandırıyor!

AP Genel Sekreteri Nizamettin Erkmen, bu kararı açıklarken adaylık müessesesi hakkındaki görüşlerini daha önce kamuoyuna açıkla-

mış bulduklarını hatırlatıyor ve seçime, Anayasada öngörülen nitelikleri haiz TBMM üyelerinin girebileceklerini ifade ediyordu. Gazeteciler, bundan neyin kastedildiğinin açıklanmasını istedikleri zaman da Erkmen, «gerekirse, adayın AP'li üyelerden olmayabileceğinin» onla-şılması gerektiğini söyledi.

Erkmen bu açıklamayı yaparken, AP Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanı Nusret Tuna ile Millet Meclisi Grup Başkanvekili Orhan Dengiz de teklifi ulaştırmak için CHP Grup yöneticilerinin yanına gitmişlerdi. Tuna ve Dengiz, CHP Grup odasında Hüdayi Oral ve Ahmet Durakoğlu ile yirmi dakika süren bir görüşme yaptıktan sonra, CGP Grup Başkanvekilleri Nebil Oktay ve Vefa Tanır'ı, daha sonra da DP Grup Başkanvekilleri Vedat Önsal ve Hasan Korkmazcan'ı ziyaret ettiler, tekliflerini onlara ulaştırdılar.

Ahmet Nusret Tuna, bu ziyaretlerden sonra gazetecilere, tesbit ettikleri alternatifleri Parti yetkililerine intikal ettirdiklerini ve onlardan, yetkili kurullarda görüşüldükten sonra karşılık verileceği cevabını aldıklarını söyledi ve şöyle dedi :

«— Biz durumun zemin toparlamasını yapmaya çalışıyoruz. Fikirlerin belirgin yönlerden gelişmesini sağlamak için bu ön temasları yapıyoruz. Bizden sonra liderlerin kendi aralarında yapabilecekleri görüşmeleri, bu temaslar kolaylaştıracaktır, sanıyoruz.»

Partiler ne diyor?

CHP Grup Başkanvekillerinden Hüdayi Oral ise AP temsilcileriyle görüştüğünden sonra gazetecilere şu bilgiyi verdi :

«— AP'li temsilciler bize bazı tekliflerde bulunup görüşlerimizi öğrenmek istediler. Biz de konuyu yetkili organlarımıza götüreceğimizi bildirdik.»

DP Grup Başkanvekili Fısan Korkmazcan ile partisinin hem erken seçime, hem de Cumhurbaşkanının doğrudan doğruya halk tarafından seçilmesine taraftar bulunduğunu, ancak Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi mekanizmasının bundan sonraki seçimler için uygulanmasının düşünülebileceğini söyledi. CGP Grup Başkanvekili Vefa Tanır ise şöyle dedi:

«— Cumhurbaşkanı seçimi konusunda ne yaparız, işin içinden nasıl çıkarız diye konuştuk, bize üç alternatif getirdiler. Bunun dışında bizim de alternatifimizin bulunup bulunmadığını sordular. Kendilerine, yetkili kurullarımızla temas ettikten sonra cevap vereceğimizi bildirdik».

CHP Grup yöneticileri, Ankara'da meydana gelen bu durumu, İzmir'de bulunan Genel Başkan Bülent Ecevit'e telefonla duyurmuşlardı. Ecevit, hemen Ankara'ya döneceğini bildirdi ve kendisi gelinceye kadar herhangi bağlayıcı bir demeç veya açıklama yapılmamasını istedi.

Prof. Hamza Eroğlu dedi ki..

O gün Parlamento çevrelerinde bu olaylar cereyan ederken, Kurucu Meclis üyesi, Ankara Ticari ve İktisadi Bilimler Akademisi Başkanı Prof. Hamza Eroğlu da basına bir demeç vererek, Cumhurbaşkanı seçiminin askıda bırakılmasının sakıncalarına işaret etti. Prof. Eroğlu şöyle dedi :

«— Türkiye Büyük Millet Meclisi tarafından Cumhurbaşkanının seçilmesi bir Anayasa buyruğudur. Türkiye Büyük Millet Meclisinin görev ve yetkisine girer. Bu görevin yerine getirilmemesi, Türkiye Büyük Millet Meclisini görevini yerine getirmeyen bir devlet kuruluşu haline getirir. Kanımızca Anayasanın 101'inci maddesi bu seçimi süre ile sınırlamıştır. Cumhurbaşkanı seçiminin askıda kalması, uzun süre bekletilmesi, 1961 Anayasası'nın lâfzıyla ve ruhuyla bağdaşmaz.

Cumhurbaşkanlığının vekâletle idare edilmesi ancak sınırlı hallerde bahis konusudur. Cumhurbaşkanında aranan nitelikler, Cumhurbaşkanı'nın vekâlet eden Cumhuriyet Senatosu Başkanında aranmamaktadır. Anayasaya göre, Cumhurbaşkanı vekâlet eden Cumhuriyet Senatosu Başkanı'nda ise bu şart, hizmet kısa süreli ve geçici olduğundan aranmamaktadır. Ayrıca, Cumhurbaşkanı, görevine başlarken, görevi icabı and içmektedir. Cumhurbaşkanı vekâlet eden Cumhuriyet Senatosu Başkanı böyle bir and içmekle yükümlü değildir. Hukukun genel bir kuralı olan «asilde aranan şartlar vekilde de aranır» hükmü burada uygulanmamaktadır. Vekâletle idare bu nedenle sakıncalıdır.

Memlekette huzur ve güvenliğin sağlanması ve politik nedenler de Cumhurbaşkanı seçiminin süratle yapılmasını gerekli kılmaktadır.»

Çankaya Köşküne yerleşen Tekin Arıburun'un ise bu görevde ilk girişimi, yasak koymak oldu: Arıburun, yapacağı temaslar ve kabuller konusunda titiz davranılmasını; bunlardan, kendisinin açıklanmasını isteyeceklerinin dışındakilerin basına intikal ettirilmemesini istedi: Bu yüzden AP Senato Grubu Başkanı Ahmet Nusret Tuna ile yaptığı iki saat süren görüşme, basına, Çankaya Köşkünden değil, AP çevrelerinden sızdırıldı.

Ecevit'in görüşü

Ertesi gün olaylar daha açıklık kazanmaya başladı. İzmir'den Ankara'ya dönen CHP Genel Başkanı Bülent Ecevit, AP yetkililerinin tekliflerini incelemiş ve bunların yeteri kadar açık bulunmadığı sonucuna varmıştı. Ecevit, o gün, Meclisteki odasında gazetecilerle yaptığı bir sohbet toplantısında, AP'nin teklifleri üzerinde durdu ve şöyle dedi:

«— Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi, değişik bir sistemdir. Cumhurbaşkanı halk tarafından seçildiği takdirde, yetkililerinin de genişletilmesi gerekir. Bu teklif yapılırken, bu durum gözönünde tutulmuş mudur, bilmiyoruz?»

Ecevit, erken seçimin düşünülebileceğini, ancak bunun da Cumhurbaşkanı seçimine çözüm getirecek bir yol olamayacağını belirtti ve «— Anayasa, Cumhurbaşkanı seçiminin derhal yapılmasını öngörüyor. Oysa, erken seçim kararı alınırsa, Anayasanın bu hükümlerinin aksine Meclislerin tatile girmeleri gerekir» dedi.

CHP Genel Başkanı, AP'nin önerilerinden erken seçim ile Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi konularının CHP de öncelikle Parti Meclisi tarafından görüşülmesi gereken konular olduğunu söyledi ve bunların Parti Meclisinin de görüşülebilmesi için AP'den tamamlayıcı bilgi istediklerini belirtti. Ecevit, gazetecilerin bir sorusu üzerine de, AP Genel Başkanı Demirel'le görüşmesinin söz konusu olabileceğini, ancak, teklif onlardan geldiğine göre, görüşme isteğinin de onlardan

gelmesi gerektiğine işaret etti.

CHP — AP görüşmeleri

Bülent Ecevit, gazetecilerle sohbet ederken, CHP Millet Meclisi Grup Başkanvekilleri Hüdai Oral ve Ahmet Durakoğlu ile Cumhuriyet Senatosu Grup Başkanvekili Fikret Gündoğan, teklifler hakkında ayrıntılı bilgi edinmek üzere AP Grup yöneticilerini ziyaret ediyorlardı. Hüdai Oral, AP Grup yöneticileri Ahmet Nusret Tuna, Orhan Dengiz ve Orhan Kürümoğlu ile görüşmeden önce gazetecilere şu açıklamayı yapmıştı:

«— AP'nin önerdiği üç alternatif dün Sayın Genel Başkanımıza telefonla bildirmiştik. Sayın Genel Başkan, bunlar üzerinde düşündükten sonra bazı konularda aydınlanmak istediler. Ayrıca, Sayın Genel Başkan, muhteva ve muhtemel sonuçlarla ilgili AP'nin önerdiği bu alternatiflerin siyasal ve teknik yönleriyle ilgili sorular sormamızı da istediler. Sayın Genel Başkan bu bilgileri aldıktan sonra yetkili kurullarımıza götürecekler.»

Zaman kazanma taktikleri

AP Grup Başkanvekillerinden Orhan Dengiz ise CHP temsilcileriyle yaptıkları bir saat süren görüşmeden sonra gazetecilere şu bilgiyi verdi:

«— CHP'nin sayın Cumhuriyet Senatosu ve Millet Meclisi Grup Başkanvekilleri, dün kendilerine takdim ettiğimiz Cumhurbaşkanı seçimiyle ilgili alternatiflerimize ait bazı aydınlatıcı görüşler getirmişler ve mütemmim bilgi almak istemişlerdir. Bu konularda karşılıklı görüşmeler yapılmıştır. Şüphesiz biz de bu buluşmadaki görüşme sonunda meydana gelen yeni gelişmeleri yetkili kurullarımıza götüreceğiz.»

Dengiz, CHP'li yöneticilerin AP'nin alternatiflerinden bir kısmına ait görüşlerini, kesin olmamakla birlikte, kendilerine açıkladıklarını da belirtti.

«— Tekrar görüşeceğiz, görüşme kapısı kapanmış değildir. Genel Başkanlar seviyesindeki görüşmelere kadar bu temaslar devam edecektir. Biz üç partiye teklifte bulunmuştuk. Şimdilik bizimle görüşme talebinde bulunan, sadece CHP oldu. Diğerlerinin cevabını da bekliyoruz. Bu yaptıklarımız, hozluluk çalışmalarıdır» dedi.

Turlara devam!

CHP Parti Meclisinin toplandığı ve Merkez Yönetim Kurulunun toptan istifa ettiği gün, Parlâmentoda cumhurbaşkanı seçimine çözüm bu: mak için haftalarca devam eden çalışmalar, AP'nin ileri sürdüğü üç alternatif üzerinde sürdürülüyor ve CGP ile DP, bu alternatiflere karşı görüşlerini açıklıyorlardı. CGP, ortak Grup toplantılarından sonra yayınladığı bildiriye, erken seçim bahanesiyle Meclisi tatil edip görevi yüzüstü bırakmanın Anayasa ile bağdaşmayacağını ileri sürüyor ve «Cumhurbaşkanı seçimini ertelemek veya seçimleri boykot etmek ve engellemek gibi yollara sarmış olanların, nihayet, TBMM üyeleri içinden bir cumhurbaşkanı seçmek zorunluğunu kabul etmeleri memnuniyet verici bir gelişmedir» diyordu.

Bildiriye daha sonra şöyle deniliyordu :

« Normal usuller dışına çıkılmadan TBMM üyelerinden birinin cumhurbaşkanı seçilmesi yolunda çaba sarfedilmesini başlıca çıkar yol olarak görmekte devam ediyoruz. Cumhurbaşkanının kişiliği kadar seçimin nasıl yapılacağı da önem taşır. Bu seçim TBMM üyelerinin hür iradesini yansıtmalıdır.»

DP'nin görüşü

DP ise, AP tarafından ileri sürülmüş olan üç alternatifte de temelde karşı çıkmıyor, fakat CGP gibi, cumhurbaşkanı sorununun TBMM içinden bir aday üzerinde birleşmesi yoluyla çözümlenmesini en çıkar yol olarak gördüğünü açıklıyordu. DP'nin bu kararı yazılı olarak AP Grup yöneticilerine bildirildikten sonra, basına da açıklanmıştı. DP'nin tekliflerle ilgili görüşü şöyle idi :

1— AP'nin TBMM üyelerinden birinin cumhurbaşkanı seçilmesi - teklifi esasen yürürlükteki Anayasanın emri gereğidir. *

DP olarak biz, Anayasanın bu hükümüne uygun hazırlıkların yapılması lüzumuna çok önceden işaret etmiş-tik. Parlâmento içinde 317 üyesi ile cumhurbaşkanı seçimi konusunda sonucu tayin edecek adedi güce sahip olan AP'nin bizim kamuoyunca bilinen ve Anayasanın koyduğu esasa uygun görüşlerimize katılmasını memnuniyetle karşılıyoruz.

2 — Genel seçimlerin öne alınmasıyla ilgili teklif de Grup yönetim kurulumuzca DP'nin bugüne kadarki görüşlerine bir yaklaşma mahiyetinde değerlendirilmiştir. Bilhassa parlâmento çoğunluğunun iktidar olamaması sonucunda doğan bunalımların seçimden başka bir yolla izalesi mümkündür.

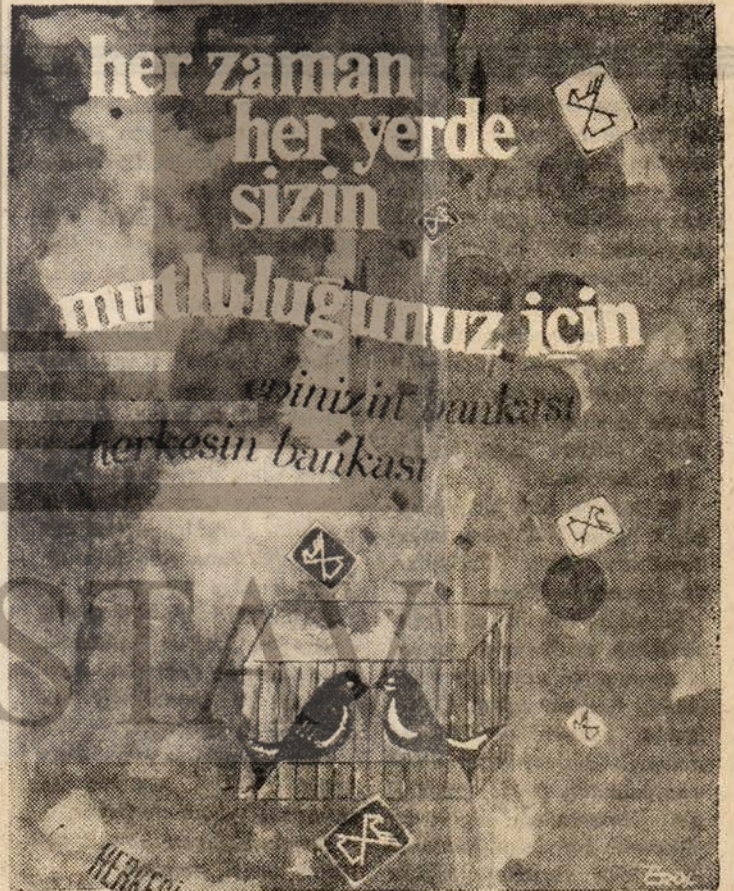
3 — Cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi görüşü DP'nin öteden beri sayıdığı bir prensiptir. Bununla beraber, cumhurbaşkanının halk tarafından seçilmesi formülü de TBMM'nin cumhurbaşkanı hemen seçmesi yolundaki Anayasa emrini erteleyemez. Partiler arasında yeni çözüm yolları bulmak amacıyla yapılan temaslara devamı sırasında TBMM'nin cumhurbaşkanı secme görevinin engellenmesine son verilmesini de temenni ediyoruz.»

AP'de hava

CGP ve DP'nin görüşleri belli olduktan sonra, AP Başkanlık Divanı, Süleyman Demirel'in başkanlığında toplanarak bunları değerlendirmeye başladı. Bu toplantıda, DP'nin cevabının olumsuz olduğu sonucuna varıldı. Zira, verifen cevapta Bozbeyli'nin adaylığında ısrar edileceğini gösteren belirtiler yer alıyordu.

CGP'nin de Faruk Gürler'i desteklemekten vazgeçeceğine dair bir teminat vermemiş olması olumlu karşılanmadı, ancak, bu partiyle yapılacak temaslara sırasında durumun açıklığa kavuşabileceği görüşüne varıldı.

AP şimdi, CHP'den gelecek cevabı beklemektedir. Bu cevaba göre, cumhurbaşkanı seçimi için yeniden görüşmeler başlayacak veya başka çözüm yolları aranacaktır.

**TÜRKİYE
EMLAK KREDİ BANKASI**

(Basın A — 20175) — (Toplum: 52)

TOPLUM

DEMİR ÇELİK TESİSLERİ ELDEN GİDİYOR

TOPLUM

JAMES BOND
ÇANTALILAR
FAALİYETTE

TOPLUM

büyük festival

TOPLUM

«Türkiye olağanüstü koşullar içinde bulunuyor. Bu bakımdan, Toplum'u çıkaranlar, uzak yakın dostların, 'böyle bir zamanda yayın hayatına başlanılır mı?' uyarısına sık sık muhatap oldular.»

«Biz, toplumumuzun asıl böyle zamanlarda, sorumluluğunu unutmayan basın organlarına duyduğu ihtiyacı gözönünde tutarak yayın hayatımıza başlıyoruz.»

Bu satırlar, tam bir yıl önce, 7 Nisan 1972 günü yayın hayatına atılan TOPLUM'un ilk sayısından alındı.

Bir yıl öncenin koşulları düşünülürse, dostların o zamanki uyarılarının dayanaksız olmadığı hatırlanacaktır. O ortamda, rengârenk artist resimleriyle süslenmiş bir dergi çıkarılabilirdi; özel teşebbüsün savunuculuğu görevini yüklenmiş bir dergi çıkarılabilir, üstelik sayfalar ilanlarla donanırdı. Bir spor dergisi çıkarılabilirdi; fotoğraflarla roman yayınlayan bir dergi çıkarılabilirdi; bir müzik dergisi çıkarılabilirdi... Ama, TOPLUM gibi bir dergi?

TOPLUM öyle bir ortamda ve öyle bir isimle yayınlan-

maya başlanıyordu ki, herşeyden önce, basına yön verme iddiasında olanlar böyle bir derginin yaşamaması için ellerinden geleni yapacak, TOPLUM'u daha doğmadan öldürmek için bütün güçlerini ortaya koyacaklardı. Akşam gazetesinin başına gelenler ortadaydı. Cumhuriyet gazetesi o sıralarda, yönetim değişikliğiyle, eski kadronun elinden alınmıştı. Bu yüzden de uzak ya da yakın dostlardaki ortak kaniya okur da katılıyordu: solda bir dergi için ortam uygun değil. Ama yine de böyle bir dergiye ihtiyaç var.

TOPLUM'un ilk sayısında, «Çıkarık» başlığı altındaki şu satırlar, bu endişelere karşı, biraz da moral ihtiyacından dolayı yazılmıştı:

«Bugün yayın hayatına başlayan TOPLUM bağımsız bir haber ve yorum dergisidir.

Ancak, bağımsız demek, tarafsız demek değildir.

TOPLUM, bazı konularda açıkça taraf tutacaktır.

Birincisi: TOPLUM, demokrasiden yanadır. Demokrasi derken, genel oya dayanan özgür seçimlerle kurulmuş, kendi iradesinden başka hiçbir şeyle bağlı olmayan top-

lumun bütün katlarını ve eğilimlerini yansıtan bir Parlamento ile yalnızca bu Parlamento'ya karşı sorumlu bir hükümetin ve Anayasa ile ona uygun olarak çıkarılmış yasaların güvencesi altına alınmış hak ve özgürlüklerin varlığını anlıyoruz.

İkincisi: TOPLUM, sosyal demokrasiden yanadır.

Gerçi bugün, sosyal demokrasi de içeren 'sol' sözcüğü 'solcu olmak demek adam olmak demektir' diyenler tarafından bile afaroz edilmiş durumdadır ama, bu da büyük bir haksızlıktır.»

TOPLUM, bu satırlarla solda olduğunu ilân ediyor ve âbetinin ne olacağını bekliyordu.

Solda bir derginin çıkışı, "sol" bir yana, «s» harfini bile görmeye tahammül edemeyenleri adamakıllı kızdırdı, TOPLUM derhal, «kara listede» ye kaydedildi; ama, kızanlar, kızgınlıklarını bir süre daha gizlemeyi uygun buldular. «Geçen zaman çinde nasıl olsa TOPLUM da yola gelecekti, gelmezse yola ge-

tirmenin çaresi bulunurdu.» Ama TOPLUM, yola gelmiyordu. Üstelik, dönen oyunları, bazı çevrelerin, kamuoyunu, kendi istedikleri haberlerle nasıl oluşturduklarını açıklamaya başlamıştı. Örneğin, 9'uncu sayısında Honoré de Balzac'ın «Aldatılmakta Olan Ulus» başlıklı bir yazısını yayınlıyordu. Okur, bu yazıda yer alan gerçekleri «zekânın ışığında» okuduğu zaman, çağımız Türkiye'si ile ilişki kuruyor ve gerçekleri anlıyordu.

O yazıda şöyle deniliyordu:

«Halk birçok gazete bulunduğu inanabilir, fakat gerçekte bir tek gazete vardır. Bu gazete, Paris'te M. Havas tarafından yönetilmektedir. M. Havas çok hükümet görmüştür; iş önünde saygı ile eğilir, ilkelere pek az hayranlık duyduğunu saklamaz bu sayede bütün idarelere aynı sadakatla hizmet edebilmiştir. O, kişiler değişse bile fikrin asla değişmediğini, halka verilecek yönün hep aynı olduğunu bilir.

M. Havas'ın bir ajansı vardır; bunun icyüzünü açığa vurmamak ne bakanların, ne mu-

YAŞINDA

alif gazetelerin, kısacası ne le hiç kimserin işine gelir. A. Havas, dünyanın her ya- ile haberleşir, yeryüzün- leki her ülkede çıkan her razeteyi önce o alır.

Mösyö Havas'ın haber top- ama uğruna fazlasıyla para arcadığını gören bütün Pa- is gazeteleri şimdi tasarruf tmetmek için aynı masrafları endi başlarına yapmaktan azgeçtiler; dış haberleri el- le emek için M. Havas'a ay- la belli bir para veriyorlar. öylece gazeteler, farkına bi- e varmadan, Başbakanın yan- ınlanmasına izin verdiği ha- erleri alıyorlar. Eğer 20 ga- ete varsa, her biri de orta- ma 200 Frank veriyorsa, M. lavas onlardan ayda 4 bin rank alıyor demektir. Tabii ö in Frank da hükümetten.

Şimdi bütün gazetelerde ya ınlanan dış haberlerdeki o avallı benzeşmenin nedenini ınladınız mı?

Artık her gazete, M. Ha- as'ın gönderdiği haberi, be- aza, yesile, kırmızıya ya da naviye boyar durur. Bu ba- ımdan, aslında sadece M. Havas'ın hazırladığı bir tek

gazete vardır. İşte, gazetecilik denen mu- azzam makine...

Gözleri bağlı yaşlı atın bos- tan dolabını çevirmesi kadar basit.

Kendini dünyadakilerle en zekisi sayan ulus, aynı za- manda, en kaba bir şekilde aldatılmakta olan ulustur da...

Bu satırlar, açıklanması gerekenleri açığa çıkarıyor ve şimşekleri büsbütün TOP- LUM'un üstüne çekiyordu. El altından tehditler, vaatler bir- birini kovalıyordu ama, TOP- LUM'un yayınları devam edi- yordu. Örneğin, şu satırlar yer alıyordu TOPLUM'da:

«Çağımızda basını istenilen kalıba sokma teşebbüsünün öncülüğünü iş çevreleri yap- maktadır. Bunun için ellerin- de çok da etkili bir silâh var- dir: ilân ve reklâmlar. İş a- damları, kendi aralarında ö- zel toplantılar yapıp, hoşla- rına gitmeyen yazılara yer veren gazeteler için kara lis- teler düzenlerler. Kara listeye giren gazete için artık özel teşebbüsten ilân almak hayal-

dir. Tiraj gazeteleri salt satış gelirleri veya resmi ilânlarla giderlerini karşılamak olana- ğından yoksun oldukları için, iki yoldan birini seçmek zo- rundadırlar: ya boyun eğip, özel teşebbüsün hoşuna git-meyen yazarları kapı dışarı edecek, halka gerçekleri du- yurmak yerine, işine geleni yazacak; ya da ilânsızlık yü- zünden kapanıp gidecektir.

Bütün bunlar kamuoyundan gizlenerek yapıldığı için de halk, basın özgürlüğünün ala- bildiğine vordüğünü ve ga- zetelerin herşeyi yazdığını sa- nacaktır.»

«Zekânın ışığında» okunan bu satırlar, Türkiye'nin duru- munu çok iyi anlatıyor, kara listelerin ilk sırasında yer a- lan TOPLUM'un adı altına her seferinde biraz daha kalın bir çizgi çekiliyordu. Ama bü- tün bunlara rağmen TOPLUM yazıyor, yazıyordu...

Bu arada bir de baskı so- runu vardı. Baskı, her yönü- le TOPLUM'un, istenilen şekil- de yayınlanmasını engelliyor- du.

Matbaalardaki aksaklıklar,

doğal olarak dergiye yansı- yor ve zaman zaman dergi yöneticilerini çok üzen ters- likler, eksiklikler ortaya çıkı- yordu. Ne var ki, okurlar da durumun farkındaydılar ve TOPLUM'u, en zor zamanda çıkmış bir dergi olarak alkış- liyorlardı.

Bir yıl böyle geçti. Zor günlerle karşılaşıldı, ama TOP- LUM, ilkelerinden vazgeçme- di, onurlu bir çizgide, herşe- yi göze alarak yürüdü.

«Zaman uygun değil, birin- ci sayıda kapattırınız» diye- nin yakın ve uzak dostların de- dikleri çıkmadı; TOPLUM, bir yıldanberi yayınına devam e- diyor. Sıkıyönetim tarafından kapatıldığı süre dışında, her hafta Cuma günleri okurları- nın eline ulaştı.

Bir yılın hikâyesini yazar- ken, daha fazla ayrıntıya gir- mek istemedik. Çünkü TOP- LUM'un bir yıllık hikâyesi, ö- zellikle çekilen güçlükler yö- nünden yakın tarihimizin de hikâyesi olacak. Onu da şu anda yazmamak gerekiyor.

Belki gelecek yıl...

Düşünce özgürlüğü üzerine

Özgürlük sorununun en önemli ögesi, elbetteki ki düşünce özgürlüğüdür. İnsanlar mutluluk peşinde dilerler. Devletse onların gözünde, bu mutluluğu gerçekleştirmek için kurulmuş bir örgüttür. Yaşamının verdiği tecrübe ve bunun değerlendirdiği ihtiyaçlar var. Devlet hakkında varılacak kanı, onun bu ihtiyaçları karşılama gücüne bağlı olacaktır. Bir kimsenin, kendi öz tecrübesi yerine, daha ayatlık ve bitiş de olsa, başka birinin tecrübesini koyması, —üstelik bu, zorla olursa—, özgürlükten vazgeçmedir. Yurttaş haklı olarak, devletten, güttüğü politikada kendi kişisel tecrübesini göz önünde bulundurmasını ister. Kişisel tecrübe alınınca da her insanın bunu tam bir özgürlük içinde anlatabilme hakkı doğar: Söz, yazı ve toplantı özgür olmalıdır. Eğer yurttaş sessiz ve hareketsiz kalmaya zorlanırsa, dilsiz ve felçli bir yarctık haline gelir; kişiliği artık devlet politikasına bir etkide bulunamaz. Bugünkü sosyal düzende insanın düşünce ve toplantı özgürlüğü olmazsa kişiliği de korunamaz.

Söz özgürlüğü kalkınca, sosyal kurumları eleştirme olanağı kalmaz. Bu durumda, gözönünde bulundurulacak fikirler artık, yalnız, yöneticilerin isteklerine uygun olanlardır. Ses çıkarmamak, yönetenlerin görüş ve eylemlerini kabul sayılır ve kanunun koyduğu hükümler, toplumun bütününün değil, sadece iktidara erişebilen güçlülerin isteklerini yansıtır.

Düşünce ve toplanma özgürlükleri birbirine sıkı sıkıya bağlıdır. Bu özgürlüklerin yok edilmesinin, gelikle özgürlük atmosferinde yaşayamayacak, âdi, özel bir çıkarın korunmasında araçtan başka bir şey olmadığı bilinmelidir.

Yönetenlerin görevi yönetilen kimselerin ihtiyaçlarını karşılamaktır. Bu ihtiyaçların neler olduğu bilinmeli ki, görev yerine getirilsin. Bunun için de tek yol, bütün yurttaşların özgür olarak tecrübelerini açıklayabilmesidir. Düşünce özgürlüğü sadece kurulu düzeni övmek değildir. Onu sert bir şekilde eleştirmeyi ve mahkûm etmeyi de kapsar.

Hiç kimse, komünist veya katolik olmaktan, sadece bunlar yasaklandı diye vazgeçmez. Düşüncelerin yasaklanmasıyla, temelden çürümüş inançlar daha da kuvvetlenir ve fikirleri başka yollarla anlatma isteği, eğilimi güç kazanır. Zorbalık, fikirleri değiştiremez; bir anlamda onları kuvvetlendirir ve bu fikirlere belki de onlarla hiç ilgilenmeyecek kimseleri de çeker. Hiç bir devlet, hiçbir zaman, insan merakını ortadan kaldıramayacaktır. Yasak edileni tanıtmakta daima özel bir kıvanç, bir çeşit psikolojik öz-

lem vardır. Bugüne kadar, yasaklanan fikirlerin yayılmasını önleyecek hiçbir araç bulunamadı.

Bütün bunlar, söz özgürlüğünü savunmamızda birer başlangıçtır. Bugün karşı konulan, alışılmışın dışındaki fikirler, toplumsal yapının gerçekleridir. Her yeni gerçek, başlangıçta, tek bir kişinin gerçeği olmuştur. Dünyanın, yeni bir fikrin gerçekleşmesini engellemekle kazanacağı bir şey yok. Yasaklanması gereken fikirlerle izin verilmesi gerekenler arasında bir ayırım da yapılamaz. Çalışmaya düşmeden ileri sürülebilir ki, bugünün en tabii ve basit gerçekleri, dün yıkıcı fikirler olarak mahkûm edilmiştir. Şu veya bu fikirleri susturmakta yarar bulunduğu kanısına nasıl varabiliriz? Bir fikir eğer yanlışsa, bunu zaman gösterir, yoksa hükümet değil! Eğer bir fikir kısmen yanlışsa, gerçek ile yanlış arasında ayırım, daha özgür bir fikir ortamında tartışma ile belirir, o zaman bu fikri savunanlar kendiliğinden doğru yola girmeye zorlanırlar. Nihayet, eğer bir fikir tamamen gerçekse, doğruysa, onun açıklanmasını yasaklamakla asla kazanılacak bir şey yoktur; isterse mülkiyeti, evliliği, dini veya devlet şeklini kapsasın, eğer fikir gerçeğe uygunsa, kişide ve toplumda kendine uygun bir değişikliği gerektirir. Zaten, daima yanlış fikirlerle yetinmek de mümkün değildir; yanlış fikirler gelişmeye ve mutluluğa birer engeldir. Tabiiyle, bu fikirlerin yürürlükte kalması, çıkarı olanlar için yararlıdır, ancak, bütünüyle de toplumun zararına.

Ortaya bir başka sorun daha çıkıyor: Yasaklanması gerekeni saptamak için kime güvenilecek? Ne gibi nitelikleri olacak bu kimselerin? Hangi ölçüleri uygulayacaklar? Kamu yararı bahanesi yetersiz kalır. Gerçekten, sansürçülerin çoğunluğu buna sarılmıştır; öyle iken, görevlerini yerine getirememişlerdir.

Birinin tecrübesini dikkate almamak, onun kişiliğini ortadan kaldırmaktır; böyle yapmakla onun görüşlerini kendimize göre ayarlamış oluruz. Ne bilgelik, ne de erdem buluyorum bu tutuma. Buraya kadar siyaset alanının dışında kaldım. Siyasete girmeden önce, anlatma özgürlüğüne koyacağımız tek sınırlamayı belirtmek gerekiyor.

Eserleri onur kırıcı, açık - saçık olduğu, tarihi veya sosyal olayları yanlış yorumladığı iddiasıyla yasaklamanın haklı sayılmayacağını gösterdim sanırım. Bu yasaklar bana, uygulanamaz gibi geliyor. Ayrıca yasaklama işi, her toplum için yararlı fikirlerin yayılmasını önlediğinden, tehlikelidir; zira, başkalarının düşünce, söz ve yazılarının yanlışlığını söy-

Harold Laski

Harold Laski İngiltere'nin ünlü bir sosyal demokrat hukukçusudur. Bu yazı Laski'nin aynı adlı kitabından alınmıştır.

leyebilecek kadar hiç kimse bilge, ya da erdemli olmaz. Bu konudaki kuşku da ayrı bir tehlikedir. Kaldı ki, hangi halde uygulanacağı da kestirilemez. Ne olacak, eserleri yasaklamanın etkisi? Eski geleneksel fikirler aşırı bir şekilde korunacak, yeni görüşlerin yayılması zorlaşacak. Üstelik devlet organları da fikir alanına sokulmuş olacak...

Şu noktayı da belirtmek isterim: Sözünü ettiğim anlatma özgürlüğü, şu ya da bu kişi hakkında fikir ileri sürmekten çok, toplumsal düzen yararına bir takım sorunlarda fikir açıklama hakkıdır.

Bu gibi sorunları bırakıp, anlatma özgürlüğünün canalcı noktası olan siyasi yönüne geçelim. Sosyal düzene karşı saldırılarda nereye varılabilir? Bozguncu eylemlere yol açtığı iddiasıyla hangi fikirler yasaklanabilir? Sözle yazı arasında bir ayırım yapmalı mıdır? Sözün sarfedildiği yer ve şartlara göre ayırım gerekir mi? Normal dönemlerle savaş ya da grev gibi olağanüstü dönemler arasında bir fark gözetmeli mi? Kelimeler ne zaman, kamu düzenini sağlamakla görevli devlet organlarını harekete geçirecek kadar ağır bir nitelik kazanır?

Sosyal kurumları eleştiride, elde bir ölçü bulunmalı. Bunda herkes anlaşır. Sosyal alanda herhangi bir ilkenin ortaya konulmasını yasaklamak haklı gösterilemez. Bu konularda hiçbir iktidar, doğru bir ayırım yapamaz. Yapsa bile, bu ayırımın uygulanmasını nasıl haklı gösterecektir?

Gerçekten, yasak hiç bir zaman inandırıcı olmaz. Siyasi alanda, azınlığı ümitsizliğe, kitleleri tam bir kayıtsızlığa sürükler. Tecrübelerinin sonuçlarına uygun düşünmeye bırakılmayan insanlar, bir süre sonra düşünmekten vazgeçerler; düşünmekten vazgeçen insan da artık gerçek bir yurttaş değildir; verilen emirlere, düşünmeden uyan bir makina, bir robot haline gelir. Kişinin hareketsizliği sahte bir güven havası yaratır; bu, sessizliği kabul sayan yöneticileri egemen duruma geçirir. Temelden eleştirilmeyen hükümet, faaliyetlerinin yurttaşlarda yarattığı tepkileri asla öğrenemez. İsteklerini bilmediği için de halkı memnun edemez. Siyasi düşünce, boşluktan doğmaz.

Yazı özgürlüğü sorununda önemli bir nokta: Yazı alanında, hiç olmazsa normal dönemlerde bir kısıtlama konulamayacağını göstermeğe çalıştım. Eği-

limi ne olursa olsun, kitap, gazete, broşür serbestçe yayınlanmalıdır. Aynı görüşü kabul edecek kimselerden bazıları, askerliğe ilişkin yayınları bunun dışında tutuyorlar. Ülkelerin çoğunluğunda, ordunun itaatini zayıflatmaya yönelik propaganda özel kanunlarla, sert bir şekilde yasaklanmaktadır. Bu istisnanın haklı olduğuna inanmıyorum. Devletin ordusunu meydana getirenler, yurttaşlardır. Ordunun bağlılığını sağlamak için hükümetin özel araçları vardır. Eğer yazılı bir belge orduya isyan fikri aşılayabiliyorsa, hükümette derin bir bozukluk var demektir. Orduda bir kargaşalık çıktığı zaman, bunun nedeni, kışkırtıcıların söyledikleri değil, askerlerin kendi şikâyetleridir, isyan etmeye de kendileri karar vermişlerdir. Eğer ordu, hükümete karşı ayaklanmaya hazırsa, o hükümet, iktidarı koruyamayacak durumda demektir. Gerçekten, daima itaat etmeye alıştırılan askerin bağlılığı sarsılırsa, bu, isyana teşvik edenin ilkelerinin şartlara uygun olduğuna delildir.

Fikirlerin kışkırtıcı ve tehlikeli olduğu, serbestçe yayılmalarının kargaşalığa meydan vereceği söylenir. Bu iddiaya iki cevap verilebilir. Tehlikeli fikirleri tesbit etmek imkânsızdır ve böyle bir teşebbüs çılgınlık olur. Diğer yandan, karışıklığa meydan verecek nazariyetler hükümetin temellerini sarsabilecekse, o hükümette çürüyen bir taraf var demektir. Çünkü, karışıklık, insanın alışlagelen tutumu değildir. Adetlerimize öylesine bağlıyız ki, Burke'nin gösterdiği gibi, halkın şiddete başvurması derin bir adaletsizlik hissinin sonucudur. Sokaktaki adam ancak, devlet onun üzerindeki gücünü yitirince, bütün alışkanlıklarına karşın ayaklanır. Böyle bir durum da, ancak önemli nedenler sonucu ortaya çıkabilir. Daha ileri gidilerek denilebilir ki, bir devletin niteliğini ortaya koyan en iyi ölçü, devlet yapısında eleştirilere tanınan özgürlük alanının genişliğidir. Gerçekten, böylesine bir özgürlük hükümeti halka yakınlaştırır. Hükümetin sıkıntıları giderebilme isteği, yurttaşların bağlılığını kuvvetlendirir. Bütün karışıklıklarda uzlaşmayı sağlayan, hemen hemen, söz özgürlüğüdür. Söz özgürlüğünün kaldırılması, karışıklığı, yeraltı faaliyetlerine sokmakla daha da tehlikeli hale getirir.

Düşünce, söz ve eleştiri özgürlüklerini boğan hükümetler, kendi çöküşlerini hazırlarlar.

Sendikalar

Sosyal demokrasiye doğru

Türk — İş'in bu yıl İzmir'de yapacağı 9'uncu dönem toplantı hazırlıklarının artık son safhaya geldiği şu günlerde, sosyal demokrat sendikacılar da bu toplantıda izleyecekleri politikayı belirlemek üzere yoğun bir çalışma dönemine girmiş bulunuyorlar.

Sosyal demokrat sendikacılar, her şeyden önce, Türk — İş'i, öteden beri izlenmekte olan «partilerüstü politika» dan kurtarmak ve bu kurluşa tutarlı bir politika getirmek istemektedirler. İzmir kongresine, bu yüzden, işçi çevrelerinde büyük bir ilgi duyulmakta, özellikle sosyal demokrat sendikaların girişimleri yakından izlenmektedir.. Sosyal demokratlar bu kongrede başarıya ulaşabilecekler midir? Şimdi, herkesin cevap aradığı soru budur. Sosyal demokratların, başarıya ulaşabilmek için ne yapmayı tasarladıkları da ayrıca merak konusudur.

TOPLUM, Türk — İş Kongresi toplanmadan önce, zihinlerde belirmiş bulunan soruları aydınlığa kavuşturabilmek amacıyla, Sosyal Demokrat Sendikacılar Konseyi Başkanı Abdullah Baştürk'le karşılıklı bir görüşme yaptı. Baştürk, **TOPLUM** muhabirinin kendisine yönelttiği bütün soruları geniş yüreklilikle cevaplandırdı ve böylece, zihinlerde düşünlenmiş olan konuların aydınlığa kavuşmasına da yardımcı oldu.

TOPLUM — Türk — İş içinde başlattığımız sosyal demokrat hareketle ilgili olarak çeşitli çevrelerde yorumlar yapıyor. Bu konuda, hareketinizin amaç ve anlamını açıklayabilir misiniz?

BAŞTÜRK — Türk işçi hare-

ketinin en büyük örgütü olan Türk — İş, önümüzdeki ay başında 9'uncu dönem toplantısını yapacaktır. Sosyal güvenlik sistemine kavuşmuş, birbuçuk milyon kadar sanayi ve hizmet kesimi işçisinin sendikalaşmış olanlarının büyük gövdesi Türk — İş içinde toplanmış durumdadır. Halen sendikalaşabilir işçilerin yarısından çoğu konfederasyonyonda temsil edilmekte dir. Bundan ötürüdür ki, yaklaşan kongre, yalnız Türk — İş üye işçileri değil, geniş bir kamuoyunu, basınımızı, bilim ve fikir çevrelerini, siyasal parti ve sosyal kuruluşları olduğu kadar, iş ve sermaye gruplarını da yakından ilgilendirir bir nitelik kazanmıştır.

Hemen belirtmek isterim ki, iki yılı aşkın bir süredir, Türk — İş üyesi sendikacı arkadaşlarımızla birlikte başlatıp, sonra daha geniş bir işçi çevresince de benimsemiş desteklendiğini gördüğümüz sosyal demokrat hareketin şüphesiz çeşitli amaçları vardır. Bunların ilki, Türk — İş'i, yani kendi sendikal kuruluşumuzu ilgilendirmektedir. İkincisi de Türkiye'nin tüm insanlarını ilgilendiren, temel ekonomik ve sosyal konuların çözümlerine ilişkin teklifleri kapsamaktadır.

TOPLUM — Bu iki amacı kısaca açıklayabilir misiniz?

BAŞTÜRK — Birinci amaç, Türk işçi sınıfının sendikal hareketine, yani Türk — İş'e ve ona bağlı sendika ve federasyonlara, yeni bir yön ve yeni bir yöntem kazandırmaktır. Şimdiye kadar, hepimizin yapmakta olduğumuz sendikacılık, işçilere, üyelerimize bir yöntem kazandırmıştır. Şimdiye kadar, hepimizin yapmakta olduğumuz sendikacılık, işçilere, üyelerimize bir takım ekonomik ve sosyal çıkarlar sağlamak için çalışmak amacıyla yöneliktir. Başka bir deyimle, sendikacılığın klasik amaçları için çalışılmıştır. Bu da, işçilerin belirli bir düzen içinde, çalışma şartlarını iyileştirmek, ücretlerini belirli zamanlarda yapılan sözleşmelerle teminat altına almak, bazı sosyal güvenlik imkânlarının sınırlarını genişletmek biçiminde uygulanmıştır. Bu amaç, belirli ölçüler içinde, hemen her sendikamız ve sendikacının kapasitesi nisbetinde başarılmıştır. Ama gördük ki, bu amacımıza varmak için çalışırken, haklarımızı

tam olarak almada, emeğin karşılığını tayinde, yeterince etkili olamaktayız. Bunun iki nedeni vardır. Birisi sendikaların ve Türk — İş'in kuruluşundan beri sürdürdüğü bazı temel eksiklik ve politikasızlık hatasıdır.

TOPLUM — Burada biraz daha açıklama yapar mısınız?

BAŞTÜRK — Açık konuşmaya devam edeceğim, Türk — İş, aslında, sermaye ve işverenler karşısında, emeğin, işçinin temsil edildiği taraftır. Ekonomik faaliyetin başlıca unsuru, insan emeğidir. Onu da biz sendikacılar temsil ediyoruz. Ancak, şimdiye kadar, ekonomik faaliyetlerde, üretim biçiminde, üretimden elde olunan değer artığının bölüşülmesinde, emek sahipleri, gereği kadar adaletli bir pay alamamışlardır. Kendi haklarımızı savunmak için, elimizde bulunan yasal silâhları kullanmak için bile, örgütlenmenin etkin olmayışına bağlı olarak, yeterince dinamik ve güçlü olmadık.

TOPLUM — Bunun sebebi nedir?

BAŞTÜRK — Türk — İş, kendi örgütlenmesi için bir tüzük yapmıştır. Bu tüzük batılı modellerinden esinlenilerek hazırlanmıştır. Klasik sendikacılık amaçlarını gerçekleştirilmesi için en geçerli ve en etkili olan model seçilmemiştir. Nitekim, bu tüzük, daha sonra partilerüstü politika izlenmesi hükmünü de içine almıştır. Bu, bir bakıma, işveren ve sermaye karşısında, emek tarafının, kendi eliyle, siyasal mücadele yapmayı reddetmesi demektir. Böyle olunca, kalkınmakta olan, ya da ekonomide devletin etki derecesi yüksek olan bizim gibi toplumlarda, sermaye tarafının siyasal iktidarı da kendi elinde bulundurmamak için bütün imkanları kullanırken, işçilerin, en tabii ve demokratik hak mücadelesi yapma yollarını kendi elleriyle kapatması gibi ters bir sonuç doğurmuştur.

Bu yüzden de, geçen yirmibeş yıl içinde işçiler, çoğu kez, siyasal iktidar sahipleriyle iyi geçinmek şartıyla kendi haklarına kavuşabilecekleri inancı içine düşürülmüştür. Daha açık deyimle işçiler, sendikalar, verilen kadarını alabilmişler, hakettikleri için ise gerektiğinden siyasal iktidarı kendi ellerine almak, ya da onun üzerinde kendi ağırlıklarını hissettirmek ihtiyacı-

ni duymamışlardır.

Ozgun sendikacılığın son yılı içinde Türk — İş'in yönetimini ellerinde bulunduranlar ise «siyasal iktidar sahipleriyle iyi geçinmek suretiyle işçileri yürütmek» ve daha da ileri giderek söyleyeyim ki, «gelene ağam, gidene paşam» demek suretiyle kendi mevkilerini korumak kaygısından başka birşey düşünmemişlerdir. Bu bir atalet, bir tepkisizlik alışkanlığı, yaratmış tır. Hem siyasal çevreler, hem de onların arkasında bulunan sermaye grupları için ise elbette, en elverişli sendikacılık tipi budur. Ancak, artık öyle bir noktaya gelinmiştir ki, Türk — İş mensupları, toplu sözleşme düzeninin bile, sermaye ve onların siyasal güçleri tarafından yozlaştırıldığını, işlemez bir duruma düşürüldüğünü görmektedir. Ücretlere yapılan yüzde 10—15 zam, iki üç yıl için yürür lükte kalırken, fiyatlar, aynı süre içinde yüzde 50'den fazla artmaktadır. Bu mekanizma ile işçinin emeğinin korunmasının mümkün olmadığını Türk — İş'in üst yöneticilerinden başka hemen her işçi görmekte, bunun acısını çekmektedir.

TOPLUM — Siz, Türk — İş Yönetim Kurulu üyesisiniz. Neden bu konuda yöneticileri uyarıyorsunuz?

BAŞTÜRK — Türk — İş yönetimi, garip bir bünyeye sahiptir. Sağcı siyasî partilerin denetimi altında bulunan bazı sendikacılar, oy çokluğuna dayanarak, şimdiye kadar, tabanın görüşlerinin icra yetkişi üzerine yansımaları önlemişlerdir. Türk — İş yöneticileri de «bizim seçilmemiz için onların oyları yetiyor. Onlar sendikacılığımızdan memnundur, böyle devam edeceğiz.» havasına girmişlerdir. Bu yüzden, başta Türk — İş icracıları olmak üzere, bazı yönetici arkadaşlarımız emeğin, tabandaki işçilerin eğilimlerini ve haklarını koruyacak bir sendikacılık yürümesine girememişlerdir. Bizim hareketimiz ise yöneticileri uyarmanın en etkili olmuş ve tabanda geniş çapta kabul görmüştür.

TOPLUM — Sizin sosyal demokrat harekete başlamanızın nedeni, Türk — İş'i yeni bir yörüngeye o-turtmak amacına mı yöneliktir?

BAŞTÜRK — Yeni bir yörüngeye değil, gerçek yörüngesine, dünya sendikalizminin içinden geçip ulaştığı noktadaki sendi-

ABDULLAH BAŞTÜRK
Sosyal demokrasi için...

ka çizgisine oturtmaktır. Bunun için de Türk — İş tüzüğünde bazı önemli değişiklikler yapmamız gerekiyor. Kuruluşumuzu daha geniş bir tabana oturtmak, tabandaki eğilimlere ve taleplere intikal ettirmek, bazı sendikacıların sultasından kurtarmak başlıca amaçları mızdandır.

TOPLUM — İşçilerle ve sendikalarla ilgili mevzuatta bazı değişiklikler yapılacağı söyleniyor. Siz, sosyal demokrat kanat olarak bu gelişmeleri nasıl karşılıyorsunuz?

BAŞTÜRK — Hareketimizin başladığı ocak 1971 yılından bu yana iki önemli kitap yayınladık. Bunların adı «4'ler Raporu» ve «Sosyal Demokrat Düzen» dir. Burada da belirttik. Türk işçi hareketi, sadece dar ve kısırlı amaçlar içine kapanıp kalırsa, yani sadece ücret sendikacılığıyla yetinirse, bugün, bunları sağlayan yasal haklar, bir gün gelir, sermaye ve iş çevrelerinin talepleriyle onların politikacıları tarafından kısıtlanabilir, d.e.k. Bunun için, toplu sözleşme düzenine dayanarak istediğimiz zamları, ekonomiden, millî gelirden hak kımıza düşen payı almak için talepte bulunmaya başladığımızda, karışımıza dikilip, «fazla ileriye gidiyorsunuz, artık — değer üzerinde tartışmaya başladınız. Verdiğimizle yetinin, yoksa bu haklarımızı, kanunları değiştirerek kısıtlarız» diyebileceklerini söyledik. Ama, partilerüstü politika gibi bir yutturmacaya sarılan Türk — İş yöneticisi çoğunluğu buna kulak vermedi, karşı durdu. Ve afyon olarak nitelendikleri partilerüstü politikaya

sıkı sıkı sarıldılar.

Şimdi açıkça bir kez daha belirteyim. Türkiye'deki sermaye ve iş çevreleri, artık, Batıdaki anlamıyla millî burjuvazinin, millî sanayicinin çizdiği bir yolda değildir. Devletlerüstü kumpanyalar, milletlerarası sermaye tröstleri,

Türkiye'deki ortaklarına, hissedarlarına, ülkemizde, nasıl bir ekonomik, sosyal ve siyasal yöntem istediklerine varıncaya kadar çeşitli müdahalelerle işimize karışmaktadırlar. Bunun sonucu olarak, geri kalmış ülkeler için uygun buldukları bir politikayı bizim ülkemize empoze etmek istemektedirler. Sendikaların dayanışma güçlerini zayıflatmak, haklarını kısıtlamak, grevi etkisizleştirmek, sendikalaşma hakkını dar bir çember içine hapsedip, sendikacı sayısını azaltmak gibi çeşitli oyunlar, bu politikanın içindedir. Bu kesim karşısında tepkisini göstermek durumunda bulunan Türk — İş yöneticileri âcizdirler. Çünkü, gerçekten bir buçuk milyon işçinin çoğunluğunu, bilinçli bir eğitimden geçirecek, hakları için, gerektiğinde, genel grev dahil, pek çok imkândan yararlanırmaktan kaçınılmaktadır. Ayrıca, mali bakımdan, sermaye çevrelerinin son zamanlarda sık sık başvurduğu lokavtlara dayanabilecek güçte değildir. Türk — İş'in eğitim fonları, işçinin bilinçlendirilmesi amacına uygun olarak kullanılmamış, grev — lokavt fonları biriktirilmemiş, elde avuğa toplananlar ise israf edilmiştir. Henüz bir tek ekonomik yarı tırım projesi bile düşünülebilmemiş değildir.

TOPLUM — Sosyal demokrat hareket mensupları, Türk — İş Kongresinde nasıl bir sonuç almaya umuyorlar?

BAŞTÜRK — Biz, kişisel ikbal ve mevki için bir kavgaya girme-dik. Hepimiz birer güçlü örgütün mensubuyuz. Mevkilerimiz vardır. İstiyoruz ki, birbuçuk milyon işçi, sendikalaşsın. Sendikalar, demokratik ülkelerdeki gibi üyelerinin ekonomik — sosyal haklarını, ücret ve diğer menfaatlerini savunsun, bunun yanında, ülkemizin diğer çalışan insanların, köylülerin, tarım işçilerinin, küçük esnaf ve sanatkarlarla, öteki kamu görevli-

rinin adaletsiz milli gelir dağılımı içinde ezilmelerine göz yumulmasın. Örgütlenme, grev yapma, pazarlık gücü olma gibi haklardan yoksun, ya da bu haklar için örgütlenmek kendilerine yasaklanmış bulunan tüm emek sahiplerinin kaderlerini kendimizinkinden ayrı tutmayalım. Bunun için de sendikaların öncülüğünde, geniş kapsamlı bir eğitime, siyasal, sosyal, ekonomik sorunların çözüm yollarını kapsayan bir düzen kurma ça basına girilsin. Bunları kitabımızda yazdık.

TOPLUM — Bunlarla uğraşınca, sendika yerine siyasal partilerin görevlerine talip olmuyor musunuz?

BAŞTÜRK — Elbette, hayır. Biz, sendikayız. Sendikalarla partileri birbirinden ayıran pek çok nitelik vardır. Bunların birisi, belki de birincisi, üyelerine ekonomik — sosyal hak ve menfaatler sağlamaktır. Biz de sendikalar olarak bunu öncelikle yapmaya çalışıyoruz. Ancak, bunun için seçtiğimiz araçlar, mücadele metodları, yalnız bize lüt fedilip verilmiş bulunanlar olursa, amacımıza varamayız. Bunu yukarıda açıkladım. Bize grev hakkı verenler, kendilerine de lokavt hakkı tanımışlardır. Ama, ekonomik güçle birlikte siyasal iktidar da onun elinde bulununca grevin etkisi kalmıyor, fakat lokavt hakkı baskın şeklinde kullanılıyor. Bir anda işverenler, lokavt için 10—15 milyon lirayı toplayıp işyerinin zararlarını kapatıyorlar. Türk — İş ise yeterli bir örgütlenme ve yönetimden yoksun olunca, sokağa atılan işçilerin sofrasına bir ekmekle yarım kilo zeytin bile koyamamaktadır. Önerdiğimiz sosyal demokrat

düzende, işçinin emeğine gerçek değeri verilecek, hukuk yoluyla verilen hakları, ekonomik baskı ile işlemez hale düşürülmeyecektir.

TOPLUM — Partilerüstü politikadan vazgeçmek istiyorsunuz. Şu halde sosyal demokrat partiler kurup siyasal iktidarı paylaşmak, ya da elinize almak mı istiyorsunuz?

BAŞTÜRK — Bu da çok sorulan bir soru. Ancak, cevaplanması o kadar kolay değil. Bir parti kurmaktan daha kolay bir şey yoktur. Ancak, bir belirli yöntemi bulmadıkça, yönetim biçimini, tüm ilkeleri, amaçları ve metodlarıyla tabanımızdaki insanlara anlatıp kabul ettirmedikçe, siyasal faaliyet, sadece bir kısım sendikacılar parlamento üyeliği sağlar. Biz bunun peşinde değiliz. Biz, parlamentoya şu kadar işçi üyenin, çeşitli partilerden girmesiyle de bir şeyin kazanılacağına inanmıyoruz. İşçi sınıfıyla birlikte, tüm çalışan insanların haklarının adaletli bir gelir dağılımını sağlayacak fikirlerin iktidar olmasını istiyoruz. Demokrasinin sağlam temellere oturtulabilmesi ve sıhhatle işleyebilmesi için, çoğulcu toplumlardaki gibi, örgütlenmiş toplum kesimleri arasında, en güçlü olan işçilerin iktidarda söz sahibi olmasını istiyoruz. Bu isteklerimizin gerçekleşebilmesi için de ekonomik güçlerin, bir küçük azınlık elinde yoğunlaşmasının önlenmesi gerekiyor. Bu ise ekonomide mevcut kapitalist üretim biçiminin sürüp gitmesiyle başarılabilecek bir iş değildir. Özel ya da devlet teşebbüsleri tarafından yaratılan artık değer, ulusumuzun

tümünün yararına ve çoğunluğunun çıkarına kullanılmasını sağlamadıkça, siyasal yönetimin gerçekten halka dayandığından söz edilemez.

TOPLUM — Bu isteklerinizi gerçekleştirebilecek bir siyasal parti mevcut mudur?

BAŞTÜRK — Şu anda ülkemizde böyle bir siyasal parti vücut bulmuştur. Bu da, CHP'dir. Ancak, biz, sendikalarımızı CHP'nin emrine vermek, onun yedeğine girmek gibi bir şeyi düşünmedik, düşünmüyoruz. Kendi amaçlarımızı gerçekleştireceğine inandığımız siyasal kuruluşlarla, iktidar ortaklığı yapmayı düşünürüz. Batıdaki sendikalar, bu amaçla çeşitli biçimler bulmuştur. Biz de kendimize en uygun olanını buluruz. Bulacağımız bu biçim, sendikaları, siyasal partilerin içinde eğitmek değil, siyasal partilerle sendikaların amaçları arasında paralellik olduğu sürece devam edecek bir ortaklıktır. Hedefimize ulaşmak için aynı cepheye savaşmak gibi bir şeydir bu. Ve bir şey daha ilâve edeyim:

Gerçekten partiler dışında, ama işçi sınıfının içinde olan sendikacılık da böyle yapılabilir. Başımızı ne kuma sokup siyaset yapma haklarımızı yok farzedebiliriz, ne de Türk işçi sınıfının siyasal partiler arasında parsellenip, birer oy aracı gibi kullanılmasına, iktidarın işçi sınıfı aleyhine kullanılıp gitmesine göz yumabiliriz artık.

Türk — İş kongresine bu düşüncelerle, bu görüşlerle gideceğiz. Yılların verdiği alışkanlıklardan, şartlandırılmış düşüncelerden sıyrılıp, gerçek yolumuzda, özgür ve bağımsız bir sendikacılığın ilk adımını atacağımızı umuyoruz. Partilerden emir almayan, ama gerektiğinde karşılarına dikilip, onları iktidardan düşürmek; gerektiğinde, oy ve iktidara getirebilme gücünü kazandıracak, aktif, dinamik, ilerici, devrimci, çağdaş gelişmeleri izleyen bir sendikacılık yoluna gireceğiz. Bu giriştiğimiz hareket, Türk işçi sınıfının bize yüklediği sorumluluğun idrakinden doğmuştur. Bu sorumluluğu, bu anlayış içinde bizimle paylaşmayanlarla, Türk — İş kongresinde hesaplaşacak ve sonucunu sendikacılık tarihimize tevdi edeceğiz.

**hasan
hüseyin
acıyı bal eyledik**

bilgi yayınevi

Petrol

Uluslararası Petrol Savaşı

Uluslararası para savaşı henüz sona ermeden, Dünya, yeni bir savaşa tanık oldu. Uluslararası petrol ticaretinde patlak veren yeni bunalım, bazı gözlemcilere göre, uluslararası para bunalımının nedeni, diğer bazılarına göre ise onun bir sonucudur.

Her iki tezde de gerçek payı bulunduğu muhakkaktır. Bir yanda, bazı Arap ülkelerinde akıl almaz kişisel servetlere dönüşen petrol kazancı, dolar ticaretinde geniş spekülasyonlara yol açarken, öte yanda, tüm petrolcü az gelişmiş ülkeler, petrol kazançlarını dolar devalüasyonu oranında arttırmak için yoğun bir çaba harcamaktadırlar. Başlangıçta bu ülkelerin basit bir zam talebi biçiminde ortaya çıkan uluslararası petrol bunalımının çok yakın bir gelecekte kesin bir savaşa dönüşeceğine hiç şüphe kalmamıştır. Bugün artık açık seçik görülmektedir ki, çok büyük petrol servetlerine rağmen yoksulluk çemberini kıramayan bu ülkeler, çağımızın kara altınını kalkınma çabaları doğrultusunda daha etkin biçimde kullanmak amacıyla birleşmişlerdir. Aralarındaki bütün farklılıklara rağmen, petrol üreten yoksul ülkeleri birleştiren ortak nokta, ulusal çıkarlarının, Batının dev petrol şirketleri karşısında korunmasıdır. Bu, hem, şimdiki kadar Batıya aşırı derecede bağımlı olmaktan kurtulamayan Suudi Arabistan ve Küveyt gibi ülkeler için, hem Batı ile en uzlaşmaz görünen Libya, Cezayir ve Irak gibi ülkeler için geçerlidir. Farklı ülkeler arasındaki böyle bir ortak amacın varlığı, petrol üreticisi 11 ülkenin aynı örgütün çatısı altında birleşmelerini sağlamıştır. Petrol ihraç eden Ülkeler Örgütü (OPEC)'ne üye ülkeler, günümüzde, Dünya ham petrol üretiminin yüzde 8'ini sağlamaktadırlar. Aynı oran 1966'da

yüzde 47, 1955'te yüzde 35, 1946'da ise yüzde 19 idi.

Savaşın nedenleri

Dünya petrol üretimindeki paylarının yıllar içinde gittikçe artması yanında, OPEC üyesi ülkelerin uluslararası bir petrol savaşına girişmeleri için başlıca şu nedenler sayılabilir:

1) Bu ülkeler artık karşılıklarını da tek bir Batı Bloku yerine, çıkarları birbirinden gittikçe kesin çizgilerle ayrılmakta olan en az üç güç merkezi bulmaktadırlar. A.B.D.'nin yanında Avrupa Ekonomik Topluluğu ve Japonya da artık alıcı ülkeler olarak petrol ihracatçısı ülkelere yeni alternatifler getirmektedirler. Ortak Pazar Komisyonu başkan yardımcısı Henry Simonet, geçen hafta bu konuda yaptığı bir konuşmada aynı sözleri diyor: «Denge bizim lehimize olmayacaktır, fakat müşterileriyle dış ilişkilerinde dengeli bir politika izlemek bu ülkeler için ilginç olabilir. Başka bir deyişle, başlıca üretici ülkeler, özelikle Suudi Arabistan için, yalnızca kendisine askeri ve siyasal destek sağlayan, fakat Ortadoğuda tehlikeli bir dengesizlik unsuru getirebilecek olan Amerika'ya bağlanmamak avantajlı olabilir.»

ABD, alıcı ülkeler arasındaki bu bölünmeleri ortadan kaldırmak ve tüketici büyük ülkelerin tek cephede toplanmalarını sağlamak amacıyla büyük çaba harcamaktadır. Ancak, OPEC üyesi ülkeler, bu gelişimi büyük bir uyanıklıkla izlemektedirler.

2) Petrol ihracatçısı ülkeler, günümüzde, Dünya petrol üretiminin büyük kısmını karşıladıkları gibi, petrol rezervleri açısından da mutlak bir üstünlüğe sahiptirler. 1966 yılında hazırlanan bir istatistiğe göre, Dünyadaki başlıca petrol rezervlerinin dağılımı şöyledir:

Bölgeler	Yüzde
Kuzey Amerika	12
Karibler (Venezuela)	5
Sovyetler Birliği ve diğer	
Doğu bloku ülkeleri	11
Ortadoğu	60
Kuzey Afrika	8
Diğerleri	4

Bu durumda, OPEC üyesi ülkelerin toplam üretim içindeki

payları gelecekte daha da artacak, dolayısıyla Batı dünyasının bu ülkelere karşı bağımlılığı güç kazanacaktır. Bu alanda tehlike çanları ilk kez ABD için çalmaya başlamıştır bile. Başkan Nixon, önceki hafta yaptığı bir açıklamada ABD'nin önümüzdeki yıllarda gittikçe artan miktarlarda petrol ithal etmek zorunluluğu ile karşı karşıya bulunduğunu belirtmiştir. Nixon, aynı konuda, Kongreye gönderdiği bir raporda, «Petrolün bugün üzerinde siyasal oyunlar oynanan bir meta haline geldiğini ve gelecek yıllarda uluslararası piyasada petrolün hiç bir engelle karşılaşmadan alınıp satılabileceğini düşünmenin doğru olmadığını» işaret etmektedir.

Bugün yeryüzünde petrol açısından kendi kendisine yeterli tek siyasal ve ekonomik grup olarak Sovyetler Birliğinin önderliğinde Doğu Avrupa ülkeleri (Comecon) bulunmaktadır. Japonya ile birlikte en önemli Batılı petrol ithalatçısı durumundaki Batı Avrupa'nın petrol politikası açısından son yıllarda ABD'den ayrıldığı gözden kaçmamaktadır. Bu arada, Avrupa Ekonomik Topluluğu üyeleri arasında ortak bir alım politikası için bazı önemli güçlükler bulunmaktadır. İtalya'nın, Libya petrolleriyle; Fransızların ise Irak petrolleriyle kurdukları ilişkiler yanında İngiltere ve Hollanda'nın büyük petrol şirketleriyle ilişkileri durumu büsbütün karmaşık bir hale getirmektedir. Ama hemen hemen tüm petrol tüketimini dışarıdan temin eden Avrupa'nın üretici ülkelere karşı ABD'ne oranla çok daha uzlaşıcı bir tutum izlemekle oluşmuş anlamak güç değildir.

3) OPEC üyesi ülkelerin uluslararası petrol savaşındaki üçüncü büyük silahları, gelişmiş ülkelerin bütün çabalarına rağmen petrolün yerini alabilecek yeni bir enerji maddesi bulamamalarıdır. Batı çok iyi bilmektedir ki, nükleer enerjiye geçişi gerçekleştirilmeden, enerji alanında özerklik kazanamayacaktır. Kaldı ki, bugün tükettikleri toplam enerjinin üçte ikisini petrolden sağlayan gelişmiş ülkeler, bu alanda atılmaları girişseler bile, en az 10-15 yıl daha bağımlı durumdan kurtulamayacaklardır.

Konferanslar

İslam ülkeleri konferansı

Dördüncü İslam Ülkeleri Konferansı, Libya'nın Bingazi şehrinde yapıldı. Aralarında Türkiye'nin de bulunduğu otuz müslüman ülkenin katıldığı konferans üç gün sürdü. Konferansın açış konuşmasını yapan Libya Başbakanı Callud, özellikle Filipinlerde Marcos hükümetinin Müslüman azınlığa karşı giriştiği baskı politikasını yerdî ve Libya hükümetinin Filipin Müslümanlarına yardım için bir program hazırladığını bildirdi. Böylelikle Libya hükümetinin komünizme ve emperyalizme karşı yürüttüğü cihad artık Uzak Doğu'ya da yayılacaktı.

İslam Ülkeleri Konferansındaki tüm çabalarına rağmen Libya'nın izlediği politikada gitgide yalnız kaldığı bir gerçektir. Geçen hafta için de Libya'dan silah yüklenen ve Kuzey İrlanda'daki yasadışı IRA (İrlanda Cumhuriyet Ordusu) liderlerinin de bulunduğu bir Kıbrıs şalesinin Serbest İrlanda sularında yakalanması, Libya'nın yıldırımları biraz daha üzerine çekmesine yol açtı.

Yunanistan

Cunta sarsılıyor

Yunanistan'da askerî cunta yedi yaşına girerken ilk kez olarak üniversite öğrencileriyle ciddi biçimde karşı karşıya geldi. Bundan iki ay kadar önce eğitimde reform amacıyla başlatılan ve daha sonra hükümetin, boykota katılan öğrencileri askere almasını sağlayan kanunun çıkartılmasıyla yayılan boykot eylemleri geçen hafta sona erdi. Üniversite senatosu boykota son verilmesini sağlayan kararlarında bir yandan boykota devâm edecek öğrencilerin sınıfta kalmış sayılacaklarını bildiriyor, öte yandan da öğrencilerin kendi sorunlarını tartışmak üzere toplanmalarına izin veriyordu. Bu ise şimdiye kadar her türlü toplantının yasaklanmış olduğu üniver-

ERGİN EROĞLU

Ya geri çekilme yönünde keskin bir dönüş, ya da baskı ve terörün şiddetlendirilmesi.. Yunan cuntası bugün böyle bir ikileme karşı karşıya gelmiştir. Bütün dizginleri elinde tutarmış gibi görünerek tam bir diktatör havasına bürünmüş olan Başbakan Papadopoulos, muhalefetteki unsurlara ve direnişe geçen günlere büyük tavizler vererek bir uzlaşmaya yanaşabilecek mi? **Gerek Hükümetin sözcüsünün, gerekse Hükümet yanlısı basın organlarının açıklamalarına göre, «Halk düzenini ve ülkenin sükunetini sekteye uğrattacak her türlü hareket» in ve «düzen bozucuları» nın karşısında tavırını sertleştireceğini belli eden Papadopoulos, geri çekilmemeye kararlı görünmektedir. Altı yıllık iktidarları boyunca ülkede derin toplumsal yaralar açan ve bir düşmanlık dalgasını üzerlerine çeken Cunta üyelerinin, aslında bir uzlaşmaya yanaşmaları da düşünülemez. Böyle bir tutum içine girmekle Cunta, sonunu daha da yakınlaştırmış olacaktır. Seçme askerlerden meydana gelmiş özel muhafızlarca korunan, yiyecek ve ilaçlarının temininde bile özel tedbirlere başvurmak ihtiyacını duyan bir diktatör ve çevresinin güvenliği, baskı ve terör uygulamalarının dışında nasıl sağlanabilir? İşte Cunta'nın içine düştüğü çıkmaz da buradan doğmaktadır. Çünkü, Cunta iktidarının içerdeki en büyük teminatı olan ordu içinde bölünmeler başgöstermiş ve vaktiyle işbirliği yapmış subaylar arasında Cunta'ya karşı ciddi bir muhalefet belirmiştir.**

İktidarı alırmaz, üniversite harçlarını kaldırarak öğrencilerin sempatisini toplamak isteyen Cunta, bir yandan da askerlik tecrübesi olan hükümet komiserleriyle üniversiteleri baskı altında tutmağa çaba gösterirken, altıncı yılının ilk ciddi krizlerinden biriyle de karşı karşıya gelmiş, yaygın ve etkili bir öğrenci direnişinin yarattığı buhranların ağırlığını duymuştur. Öğrencilerin gitgide artan huzursuzluğu, üniversitelere özgür seçim vaadinde bulunan, ancak bu vaadini yerine getirmeyen ve türlü baskılara yönelen Cunta'ya karşı şiddetli protesto gösterileriyle alevlenirken, öğrencilere «hoşgörüyü dilinden düşürmeyen Hükümet, bir yandan da «asayışı koruma»

sitelerde önemli bir hak niteliğindedir. Son iki hafta boyunca Atina'da sürekli öğrenci-polis çatışmalarına tanık olan siyasal gözlemciler, ülkedeki faşist yönetime karşı başlayan direnişin gittikçe artacağını söylemektedirler.

Çin hindi

Savaş resmen bitti ama...

Geçtiğimiz hafta içinde son Amerikan askerî de Güney Vietnam'ı terketti. Şu anda ülkede,

Amerikan Dışişleri Bakanlığının açıklamasına göre 7200, Vietkong yetkililerinin verdikleri rakamlara göre ise 20 bin Amerikalı sivil personel bulunmaktadır. Vietkonglar, bunların sivil kılığında askerler olduğunu söylemektedirler. Amerikalılar ise bunu red detmekte, bu kişilerin, askerî tecrübeleri bulunabileceğini öne sürmektedirler. Amerikalı siviller, Güney Vietnam hükümetine, haberleşme, bakım ve lojistik işlerinde yardımcı olacaklardır. Oy

Yunan Cuntasının kesin düşüş çizgisi

görevini en etkili biçimde sürdürmeğe çaba göstermektedir.

REFORM VAADLERİNİN GERÇEKLEŞTİRİLMESİNE YETMEYEN ALTI YIL

Turizm gelirleri, gemilerden alınan vergiler ve Almanya'daki Yunan işçilerinin gönderdiği dövizlerle, ekonominin sallantılı durumu bir ölçüde gizlenebilmektedir. Ama gittikçe büyüyen bir enflasyon tehlikesi, bütün belirtilerle ortadadır. Yunanistan'daki emek gücünü Ortak Pazar'ın iş alanlarına yönelten ve üretim düzenindeki aksaklıkları bir türlü giderilemeyen bir ortam. Cunta'nın altı yıllık iktidarının bir göstergesi olmuştur. Vaadedilen reformların hiçbiri gerçekleştirilememiş, siyasi güç, belirli bir alanda işleyen çıkar mekanizması haline getirilmiştir. Eğitim sistemi, tam bir keşmekeş içinde görünmektedir. Bazı gözlemciler, zengin Yunan armatörlerinin bile, Cunta'nın politikasından hoşlanmadığını ifade etmektedirler. Başbakan Papadopoulos, iktidarı ele geçirme ve örgütlenme konusunda sağlayabildiği başarılarını, iktidar alanında da sürdürebileceğini ummuş, ancak tam bir başarısızlığa uğramıştır. Ordu içindeki güçlü Kralcı eğilimleri tasfiye ederek, Kral'la Ordu arasındaki bağları iyice zayıflatan Papadopoulos, Kral'dan iktidarı adına, bir denge unsuru gibi yararlanma vollarını da tıkmış, yeni bir ihtiyaç olarak ortaya çıktığı anlaşılan «Konstantin'in geri çağırılması» konusu da suyu düşmüş görünmektedir.

Ote yandan kendi eliyle kabinesinde, attığı bazı subayları, geçen Haziran'da yeniden göreve getirmek zorunda kalan Papadopoulos, söylentilere göre, yeni bazı tehlikelere de kapıları aralamıştır. Yeniden kabineye alınan bu subayların, Papadopoulos'un ayağını kaydırmak için fırsat kolladıkları öne sürülebilmektedir. Protesto gösterilerine girişen öğrenciler arasında, Cunta rejiminin tanınmış politikacılarının da yer aldığı görülmüştür. Cunta adına kaydedilecek bir başka talihsizliktir. Cunta, ekonomik alandaki başarısızlığını sosyal ve siyasi alanlarda yarattığı hoşnutsuzluklarla da tamamlamış gitgide daralan bir çemberin içine girmiş görünmektedir.

ABD — CUNTA İLİŞKİLERİ DEĞİŞEBİLİR Mİ?

Elüsüs'de Altıncı Filonun sürekli üssü olarak kurulan bir limanın büsbütün somutlaştığı Washington — Atina yakınlaşması, başta sol muhalif güçlerin yer aldığı protesto eylemlerini de hızlandırmıştır. ABD'nin Akdeniz ve Ortadoğu'daki çıkarları açısından, uzun süre Yunanistan'a askerî ve ekonomik yardımlarda bulunulması görüşünün savunulduğu Washington yetkili çevrelerinde ise, yeni eğilimlerin belirlediği izlenebilmektedir. Dışişleri Komitesi ve Temsilciler Meclisi Avrupa Alt Komitesi Başkanı Benjamin Rosenthal, ABD'nin Yunanistan'a karşı izlediği politikanın daimi eleştirmeni olarak, Pire üssü anlaşmasıyla ilgili ABD harcamalarının sürekli denetimi kararının onaylanmasını istemiştir. Yunanistan'a yılda 13 milyon dolar getirmesi beklenen bu anlaşma, NATO sözleşmesinin çerçevesinde olmakla birlikte, Kongre'ye danışılmadan yürürlüğe konulmuştur. ABD etkili çevrelerinde tartışılmakta olan konunun, bizzat Yunan Cuntası içinde bazı sürtüşmelere yol açtığı da öne sürülmektedir.

Bir yandan Cuntayı askerî yardımlarla desteklerken, bir yandan da Yunanistan'da demokratik süreçlere dönüşmesi yolunda kolaylıklar sağlamağa çalıştığını iddia eden ABD, Yunanistan'la ilgili temel politikasında herhalde önemli bir değişiklik düşünmemiştir. Ne var ki, diplomatik faaliyetini, belirli ölçüler içinde de olsa, ekonomik zorunlulukların itici gücüyle, daha hesaplı yürütmek ihtiyacını duyan bir ABD, karşısındaki denge unsurlarının eğilimlerini her zamankinden çok gözönüne almak durumundadır. Uluslararası konjonktürün gerçekleriyle açık çelişkilere düşmekten sakınmayı gözetecek bir ABD politikası, Cunta için önemli bir kayıp olabilir. Zaten içinde büyük sarsıntılar geçirmekte olan Yunan Cuntası ise, kuvvetli müttefikinden desteğini daha da artırmasını bekleyecektir. Karşılıklı ilişkileri kamuoylarının ve muhalefetteki güçlerin de gitgide etkilemeğe başladığı yeni ortamlar artık oluşmaktadır. Ve bu gelişmenin baskı ve terörle durdurulamayacağı da, her zamankinden çok anlaşılabilir hale gelmiştir.

Yunan Cuntasının durumu, ordu dışında bir iktidar gücü bulamamanın ve bunu yaratamamanın çaresizlikleri içinde, ister istemez Orduya dayanmak ihtiyacındaki bir iktidarın, dayandığı temeldeki çözümlerle belirlenen sarsıntılarını yansıtır.

sa, bilindiği gibi, Paris barış anlaşması, ülkedeki bütün yabancı askerî kuvvetlerle birlikte danışmanların da çekilmesini öngörüyordu.

Vietnamdaki bu durum, Paris'te yapılan Vietnamlılararası Barış görüşmelerini de olumsuz yön de etkiledi. Vietkong temsilcileri, görüşmeleri boykota gittiler. Bu arada, Güney Vietnam devlet başkanı Van Tivö de Washington'a giderek Başkan Nixon'la görüştü. Güney Vietnam'daki savaş ey-

lemlerine son veren A.B.D., Kam boçya'daki komünist mevzilerini bombalamağa devam ediyor.

Kısacası, kâğıt üzerindeki anlaşmalara rağmen Çin Hindî'nin de barış henüz fiilen sağlanabilmiş değildir.

Danimarka

Grev sürdürülüyor

Danimarka'da önemli endüstri dallarında çalışan 153 bin işçinin greve gitmesi, buna karşılık

işverenlerin de lokavt ilân ederek 103 bin işçiyi işsiz bırakmaları, ülke tarihinin en büyük sosyal anlaşmazlıklarından biri olarak tanımlanmaktadır. İki haftadan beri sürdürülen grevin önmüzdeki günlerde bir genel greve dönüşmesi muhtemel görülmektedir. Bunalmın arkasında büyük burjuvazinin eski sendika lideri Başbakan Jørgensen'in, azınlık hükümetini devirmek için izlediği uzlaşmaz tutum gözle çarpmaktadır.

AFRIKA/73

Houphuet Boigny'nin Fildişi Sahili

Gerekli bilgiler

Nüfus: 4.5 milyon
Fert başına milli gelir: 215 Dolar
Kalkınma hızı: Yüzde 2.5
Okur - yazar oranı: yüzde 20
Etnik gruplar: 80 kadar yerli kabile (en önemlileri Akan, Malinke, Volta)
Dinsel gruplar: Müslüman (yüzde 23), Hristiyan (yüzde 14), Animist (yüzde 63)
Silâhlı kuvvetler: Kara kuvvetleri 4000, deniz kuvvetleri 200, hava kuvvetleri 300
Başlıca şehirler: Abidjan (başkent, 500 bin nüfuslu), Buake (100 bin)
Başlıca ihraç malları: Kahve, kakao, ananas muz, elmas, manganez
Yönetim biçimi: Fildişi Sahili, tek partili başkanlık sistemiyle yönetilmektedir. Bakanlar Başkan tarafından seçilir ve ona karşı sorumluurlar. 1960 anayasasına göre, Başkan, genel oyla, beş yıl için seçilir ve çok geniş yetkileri vardır. Ülke, 24 idari bölgeye ayrılmıştır. Her birinin seçimle işbaşına gelen bir konseyi vardır. Tek siyasi parti olan Fildişi Sahili Demokratik Parti 1940 yılından kurulmuştur ve Afrikalılar tarafından kurulan ilk partidir.

Bir toprak ağası

Afrika kıtasının batısında yer alan 45 milyon nüfuslu Fildişi Sahilinin Devlet başkanı, başbakanı, savunma bakanı ve ülkenin tek siyasal partisi olan Fildişi Sahili Demokratik Partisinin kurucusu ve başkanı olan 68 yaşındaki Felix Houphuet Boigny, kıtada tam liberal bir ekonomiye yönelerek yeni sömürgeciğe olanak hazırlayan ülke liderlerinin en başta gelen temsilcisi olarak nitelenmektedir. Muhalifleri tarafından «Fransızların kuklası» diye adlandırılan Boigny, Fildişi Sahili'nin sadece Devlet Başkanı değil, aynı zamanda en büyük toprak sahibidir de...

Toprak ağası lider Boigny.

1904 yılında Fransız Batı Afrika'sına dahil bir sömürge taline gelen Fildişi Sahili 1958'de Fransız Devletler Topluluğu içinde özerk bir statü kazandı. Ertesi yıl Dahomey, Nijer ve Yukarı Volta ile birlikte bölgesel bir siyasal ve ekonomik birlik kurdu ve Fransız Devletler Topluluğu ile ilişkilerini kesti. 1960 ağustosunda ise tam bağımsızlığını ilan etti ve topluluğa da bir daha katılmadı. Fakat dörtlü birlik yoluyla Fransa ile yakın ilişkilerini sürdürmeye devam etti. Bu ilişkiler askeri ve ekonomik ittifak anlaşmalarını da kapsamına almaktadır.

Yabancı sermaye kulluğu

Boigny'nin tutucu politikası, yabancı sermaye yoluyla kalkınma ilkesine dayanmaktadır. Yabancı sermayeyi teşvik politikası sonucu olarak bağımsızlıktan bu yana ülkeye giren yabancı sermaye 500 milyon doları aşmıştır. Ülkeye en çok yatırım yapan ülkelerin başında Fransa ve Amerika Birleşik Devletleri gelmektedir. Yabancı sermaye en çok ihracat endüstrisi, madencilik ve turizm alanlarına yönelmektedir. Kahve üretiminde dünyada üçüncü, kakao

üretiminde dördüncü gelen Fildişi Sahili, zengin manganez ve elmas yataklarını da tamamen yabancıların denetimine terketmiştir.

Bir yandan yabancı sermaye, bir yandan Batılı ülkelerden gelen dış yardımlar, Fildişi Sahili'nde ekonomik bir canlılık yaratmış; ancak, bu durum, geniş halk yığınlarının sefaletine çözüm getirmeyip, Afrikalı bir «ayrıcılık» yaratılması sonucunu doğurduğu için siyasal huzursuzlukları da birlikte getirmiştir. Ayrıca kısa sürede zengin olmak ümidiyle ülkeye koşan 50 bin kadar Fransız da yerli halkın tepkisini doğurmuştur. Bu bir kimin sonucu olarak 1968 ve 1969 yıllarında geniş çapta öğrenci ve işçi hareketleri meydana gelmiş, 1969 aralığında ülkedeki yabancılara karşı tedhiş olayları baş göstermiştir. Aynı yılın sonlarında Gana sınırına yakınındaki Sanwi şehrinde patlak veren ayrılıkçı bir ayaklanma hükümet tarafından zorla bastırılmış ve 1970 yılı başında çıkartılan bir kanunla komşu ülkelerden iltica yasaklanmıştır.

Ülkenin siyasal geleceği

Ülkedeki ayrıcalıklı siyah azın-

lığın ve yabancı şirketlerin desteğiyle ayakta durabilen Başkan Boigny'nin çok geniş yetkilere sahip bulunduğu rejimin bu huzursuzluklara daha ne kadar karşı koyabileceği belli değildir. Boigny'nin söz konusu yetkilerinin yanında veto yetkisi sayılabilir. Başkan tarafından veto edilen bir kanunun yeniden kabulü için üçte iki çoğunluk gerekmektedir. Ancak bu sağlansa bile, Başkan istemediği kanunu engellemek için diğer bir yetkiye sahiptir. İsterse kanunun halkoyuna sunulmasına karar verebilir. Tabii bunlar, geniş ölçüde teorik plânda katmakta, gerçekte 1970 yılında beş yıllık bir süre için yeniden seçilen Başkan Boigny, parti mekanizması yoluyla ülkeyi istediği biçimde yönetebilmektedir ki, ülkenin siyasal geleceğini parlamento iktidarı ile parlamento dışı muhalefet arasında çekişme çizecektir.

Resmî dili Fransızca olan Fildişi Sahili'ndeki Fransız nüfuzu konusunda ise şu örneği vermek yeterli olabilir: Tüm bakanlıkların aynı büyüklükte iki binası vardır. Birincisinde yerli bakan, ikincisinde ise Fransız danışmanı oturmak tadır.

yüksek bir HUZURA

Büyük Reformist Damat İbrahim Paşa

HASAN HÜSEYİN

Bilindiği gibi, tarihimizin en büyük reformisti, Lâle Devri sadrâzamı Damat İbrahim Paşa'dır. Nevşehir sancağının yetiştirdiği bu büyük reformist, ilk reform denemelerine, daha yedi yaşındayken başlamış ve bir gece beşikten başını kaldırarak, ana-sıyla babasının ne yaptıklarını merakla izledikten sonra, «lan baba, n'öörüyön?» demek suretiyle ispat etmiştir. Ondaki bu üstün zekâ ve açıkgozlük, gün gün, ay ay gelişip genişleyerek reformlar şeklinde tezahür etmiştir.

İbrahim'in ilk yaptığı reformlar şunlardır:

1) Sekiz yaşındayken, Nevşehir sancağındaki kedilerin kuyruklarını kesmek ve kuyruksuz kedi yetiştirmeğe çalışmak.

2) Sekizbuçuk yaşındayken, bol süt versin diye, ineklerin neticelerini kaşımak.

3) Dokuz yaşındayken, ninesinin ibriğine kırmızı biber koymak ve abdest için ibriği kullanan zavallı kadını cin çarpmış gibi bağirtmek.

4) Dokuzbuçuk yaşındayken, minarenin merdivenlerine içyağı sürmek.

5) On yaşındayken, lâhana fidelerinin yaprakları arasına metelik yerleştirmek (lâhana büyüyüp göbek bağlarken, metelikler de büyüsün ve Üçüncü Ahmet parası olsun diye).

6) Onbir yaşındayken...

Hayır, onbir yaşında Saraya intisap etmişti. Şöyle ki: İbrahim'in bu üstün zekâsını duyup işiten Saray, iki veziri birbirine bağlayarak Nevşehir'e vali olmuş, bu üstün zekâlı çocuğu Saraya getirmelerini buyurmuştu. Çifte vezirler Nevşehir'e geldiler, İbrahim'i buldular ve kendisine Saray'ın buyruğunu bildirdiler. İbrahim, çifte vezirlere sordu.

- Beni n'öorecekler?
- Haşmetpenah seni vezir yapacak.
- Beni vezir mi yapacak?
- Vezir yapacak.
- Ben istemem.

Çifte vezirler telaşlandılar:

— Belki de sadrâzam yapar.

Sadrâzam lâfını duyunca, İbrahim'in kaşları çatıldı:

- Saray'da eşek var mı?
- Var tabii!
- Eh, iyi öyleyse... İnek var mı?
- Hem de yüzlerce..
- Eh, iyi öyleyse.. Kedi var mı, köpek var mı?

- Hem de ne kadar!
- İfâhana var mı?
- Çooook!
- İyi öyleyse.. Minare var mı?
- Dersaadet'in her köşesi minare..
- Eh, iyi öyleyse.. İçyağı da var mı?
- İçyağı da var, tereyağı da, hacıyağı da...

İbrahim, bu şartlar altında gitmeğe razı oldu Dersaadet'e. Ve gitti. Büyük balık, büyük gölde olur, derler. Bizim İbrahim, Saray'ın hümüslü toprağında kısa zamanda serpilip gelişti, başına kavuk, arkasına dalkavuk konulacak duruma geldi. Gelir gelmez de, padişaha ilk mâruzatı şu oldu:

— Haşmetpenah, bendeniz, rahm-i mâderden beri reformistimdir. Bugünlere gelinceyedek çok bir reformlar yapmış bulunmakla, eğer izin verilerse, Dersaadet'te ve de Mülk-i Âl-i Osman'da bir nice reform daha yapmak isterim. İşbu mâruzatım...

Padişah, başı kavuklu, arkası dalkavuklu bu Nevşehir'inin teklif ve teklülünü çok yerinde bulup,

— Pe âlâ, pek güzel, yahu İbrahim, dedi, hele yap bakalım, nasıl şeydir şu reform dediğin. Sülün mü istersin, geyik mi, karaca mı bildircin mi, keklük mi, her ne ile yapırsın bu reform dediğin, söyle aşçıbaşuya, derakap temin eyleyip..

Bunun üzerine, İbrahim Paşa,

— Haşmetlim, dedi, bu reform başka reformdur. Eğerçi keklük etinden ve de sütünden ve de turaçtan ve de karacadan da âlâ reform yapılsın da, bendenizin mâruzatım bir başka türlü reform olup...

Elini kaldırdı padişah:

— Haa, anladım, anladım... Yâni demek istersin ki, arı sütü; karınca yumurtası ve de amber şerbeti, ha?

Damat İbrahim Paşa (ki o sırada damat da olmuş bulunuyordu),

— Haşmetlim, dedi, her ne kadar arı sütünden ve de anka yumurtasından da pek âlâ reform yapılsın da, bendeniz arzetmek isterim ki...

Padişah, mütebessim bir hal ve gidış takındı:

— Yahu İbrahim, sen çok bir zampara kişiye benzersin. Hadî söyle bakalım; çerkez mi olsun, gürcü mü, yoksa polak mı?

Bunu duyan Damat İbrahim Paşa'nın yüzünün alt dizlerine akmış olup,

— Aman haşmetlim, bendeniz kim, ol sıfatlara

lâyük olmak kim, dedi. Cariyeniz köleniz, bendenize yetip de artar bile. Elinizin artığı, sırtınızın kırtığı; bendeniz şu nebâtat-ı lâle milletini isâh eylemek ve de sohbet-i helvâya bir ayrı letâfet vermek isterim. Bendenizin yapacağı reform, nebâtai-ı lâle ve de sohbet-i helvâ uzredir. Asla ve asla ki olmaya letâfet-i avret üzre. Eğerçi ferman buyurlarsa, letâfet-i avret üzre de reform yapmak vâciptir elbet. Hele de..

Padişah burada kesti sözünü Damat İbrahim Paşa'nın ve dedi:

— Yoksa, reform dediğin, şu keferelerin yaptıkları mıdır, İbrahim?

— Oyledir haşmetpenah. Velâkin bendeniz, hâşâ huzurdan, daha serçe parmak kadar bir sâbi süb-yan iken, ineklerin neticelerini kaşıyarak bol süt sağma imkân ve fırsatını bulmuş bir reformist olup, eğerçi izin verilirse, hazine-i devleti tez günde tebâleb doldurmak müyesserdir, âmin...

Hazine-i devlet lâfını duyan padişahın ağız kulaklarına varıp,

— Aman İbrahim, seni bana Allah-u taâlâ göndermiş olsa gerek, diyerek bir - iki gün nutuk geçtikten sonra sözü şöyle bağladı: hazine-i devlet tam takir, yosmam gözlerin çakır, senin elâ gözlerine İbrahim, kurban olsun bu fakir... Tez sıvayasın kolları, kaşıyasın cümle ineklerin neticelerini ve de tebâleb doldurasın devlet-i hazineyi. Seni kendime sadrıâzam eyledim gitti. Haydi, var git!

Damat İbrahim Paşa, o gün ve o saatten sonra çok hızlı bir reform çalışmasına başladı: Evvelâ vergileri artırdı. Âhiren, «kim ki okumak ister mekteplerde, illâ ki şu kadar sikke ödeyecektir. Parayı veren, düdüğü çalar» diye ferman buyurdu. Salisen, dış ödemeler dengesindeki açığı kapatmak için herkesi lâle yetiştirmeğe ve bunları, vatan borcu olarak Saray'a hediye etmeğe çağırdı. Bu ferman üzerine, her yanı bir lâle kokusudur aldı. Çırağan Sarayı, lâle kokusunda boğulup gidecek hale gelmişti. İşte o zaman, Şair Nedim dahî bu kokudan müteessir olarak, şu kasideyi yazdı Damat İbrahim Paşa'ya:

Ey sadr-ı kerem-kâr ki dergâh-ı refiîn
Erbâb-ı dile kible-i ümmid-i recâd-ı

(Yani demek istiyor ki: İlâhî boyun devrile İb-
fesa-fisodur)

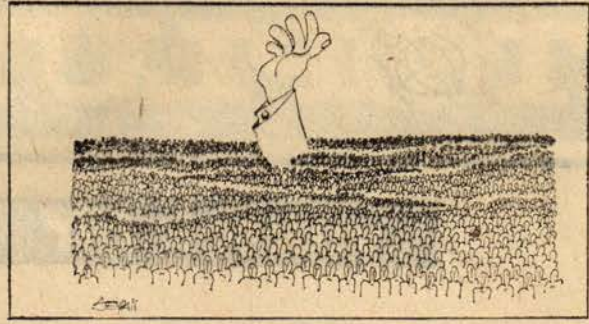
İdin ola ikbâl ü saâdetle mübârek
Günden güne ikbâlin ola gün gibi zâhir

(Yani demek istiyor ki: İlâhî boyun devrile İb-
rir inşaallah!)

Sadrında seni eyleye Hak dâim ü sâbit
Hep âlemin ettikleri şimdi bu duâdır

(Yeni demek istiyor ki: İlâhî boyun devrile İb-
rahim!)

Bu kasideden pek memnun ve mütehassis olan Damat İbrahim Paşa, yeni yeni reformlar için yeni yeni fermanlar çıkarttı. Bunlardan biri, dağda taştan ne kadar tobsağa varsa toplanıp devşirilip Saray görevlilerine teslim edilmesi üzerineydi. İkincisi, mumcuların bol bol mum yapması üzerine olup, dördüncüsü ise ispermeçet maddesinin tedârik bâbındaydı.

Yeni yeni reformların getirdiği yeni iş sahaları, Dersaadet halkının yüzünü güldürdü. Tosbağaları bağlara bahçelere salıverdiler, tobsağaların sırtlarına da mumları dikip yaktılar. Oyle ki, Dersaadet, tepe tepe, dere dere, bağ bağ, bahçe bahçe, yıldızlara gurk olmuş gibi oldu (gibisi fazla). Mumlar yandı, tobsağalar yürüdü ve hayır duâlar edildi Damat İbrahim Paşa'ya.

Ancak, Damat İbrahim Paşa, reform konusunda öylesine hızlanmıştı ki, reform yapmadan yerinde duramıyordu. Bunun üzerine, sohbet-i helvâ'da reform yapmağa karar alındı ve verildi. Sohbet-i helvâ, o andan itibaren şöyle olacaktı: Anadolu'da ne kadar halis un varsa Dersaadet'e taşınacak, ne kadar şeker varsa Dersaadet'e taşınacaktı. Helvâya tuz gerekmediğinden, tuzun hepsi Anadolu'dakilere bırakılmıştı. (Anadolu'daki «tuz ağaları» böyle teşekkül etmiştir). Bu meyanda, ne kadar tahta kaşık varsa Dersaadet'e taşınacaktı. Karanfilli helvâyı en âlâ pişiren aşçılar Dersaadet'e taşınacaktı. Nitekim bunların hepsi tezgünde taşındı ve sohbet-i helvâda reform için helvâ pişirme yarışmaları düzenlendi. Nitekim, «Helvacı helva - Keten tohumlu helva - Şeker lokumlu helva» türküsü o günlerden kalmadır. Yarışmalarda derece alanlar, Saray mutfağında kuyruğa gireceklerdi. Nitekim girdiler.

Damat İbrahim Paşa, sohbet-i helvâ reformunu da böylece yaptıktan sonra, sıra, merelikleri lâhana göbeğinde büyütme reformuna gelmiş. Tam o sıra da, Patrona Halil diye bir musibet çıktı ortaya ve midesini fena halde bulandırdı Damat İbrahim Paşa'nın.

Eğerçi, bu Patrona Halil musibeti çıkmamış olsaydı ortaya, Damat İbrahim Paşa hemen toprak reformu, eğitim reformu, turizm ve tanıtım reformu, Dersaadeti Newyorka bağlama reformu, asma köprü reformu gibi birçok reformu gerçekleştirmiş olacaktı.

Bugün, Damat İbrahim Paşa reformlarından bizlere kalan, sadece ve sadece, ineklerin neticelerini kaşıyarak bol süt sağma reformudur. Şimdiyse reform heyetleri, bu reformu daha da geliştirme gayreti içinde bulunmaktadırlar.

Şurası bir gerçektir ki, tarihimizin en büyük reformisti, Damat İbrahim Paşa'dır. İnkâr edenler nankârdür. İşte o kadar!

Palavrasyon hikâyeler üzerine

Art Buchwald

TURKÇESİ :

Aziz Üstel

Hani sinemaya giderseniz de birbirinden uydurmasyon filmler seyrederek, sonra da, «tuuhh, Allah kahretsin» dersiniz ya! Örneğin, adamın biri, gökyüzünde pilotu hastalanan bir uçağın komutasını ele alır ve 180 yolcusuyla birlikte Cumbo'yu yere indirir. Ya da herifcioğlunun biri, örneğin tren bilet memuru, Pasifik Ekspresi Nevada çölünün ortasından geçerken, hamile kadını doğurturur; çünkü trende doktor falan yoktur. Bu yazımda siyaseti bir yana bırakacağım ve size bu palavrasyon hikâyelerden bir ikisinin gerçek yönlerini açıklayacağım...

Zurt kasabasında soğuk bir geceydi. Polis memuru Co Morgan, arabasıyla dolaşırken, telsizdeki kart karı sesi, ivedilikle 112 Numara 8'inci Sokak adresine gitmesini buyurdu. Co, düdüğünü öttüre öttüre adrese gitti. Evin kapısının önünde sinirden tir tir titreyen, hababam ellerini oğuşturmuş adam, karısının doğurmak üzere olduğunu bildirdi. Arabasında antifriz olmadığından motor çalışmıyor, karıyı hastahaneye bir türlü yetiştiremiyor.

Co, kadıncağızı hastaneye götürebileceğini söyledi ama çok geç kalınıyordu. Kadın doğurmak üzereydi.

Polis memuru, koşar adımlarla eve girip «çabuk, sıcak su getir!» dedi kocaya. Zavallı baba aday, mutfağa girdi, çaydanlıkla ra, tencerelere su doldurup ocağına üstüne koydu. Co, ceketini çı-

karıp, kollarını sıvadı.

Birkaç dakika sonra koca, elinde bir tencere dolusu kaynar su, odaya daldı. Co, aptal aptal sırttı.

— Suyu getirdim,- dedi koca. Şimdi ne yapacağız?

— Ne bileyim! -dedi Co, omuzların. slikererek.- Doktor muyum ben?...

Çarli, resimdeki «modern gerçek dışı» akımlardan nefret ederdi. Bir sergi açılacağını duyunca, bu akımın öncülerinden intikam almayı düşünerek, ayaklarını boya batırarak bir maymunu, kocaman bir tualin üzerinde yürütü. Yani resim, bir maymun tarafından yapılmıştı. İş bitince, «tabloyu» sırtlayıp, serginin yapıldığı galeriye götürdü, duvara kendi elleriyle astı.

Açılış günü resimleri izleyen ünlü resim eleştirmenleri, galerinin içinde bir aşağı bir yukarı turalayarak tabloları inceliyorlardı. Sonunda, Çarli'nin astığı tablonun önünde durdular. Uzun bir süre kimse sesini çıkarmadı. Sonunda, ünlü eleştirmen Co, gözlüklerini çıkarıp başını salladı:

— Bugüne kadar gördüğüm, bir maymun tarafından yapılan en kötü tablo bu,- dedi yüzünü buruşturarak...

Binbaşı Roy'un uçağı, 1969 yılında Vietnam üzerinde düşürülmüş ve Kuzeylilerle tutsak alınmıştı. Aradan yıllar geçti; 1978 yi-

linda Roy, albay olarak tekrar Vietnam'a döndü. İki Vietnam birleştirilmiş, Roy da askeri ataşe olarak Hanoi'ye yollanmıştı. Bir gün, ofisinde otururken, içeriye Albay Tut-Sen-yahu girdi. Karşılıklı sohbet daldılar.

Roy, Vietnam üzerinde 1969 yılında düşürüldüğünü söyleince, Tut-Sen-yahu, kendisinin uçak savar batarya komutanı olduğunu anlattı.

— Hanoi üzerinde düşürülmüş tü uçağım, dedi Roy.

— Ben de Hanoi'nin kuzey kesimindeki batarya komutanıydım.

— Beni, yakalanınca Albay San-Mi-Sin'in karşısına çıkardılar.

— Tamam, tamam; o, benim alay komutanımdı.

— Yani senin uçaksavar topları mı benim uçağı düşürdü?

— Oyle olacak!

— Vay namussuz,- diyen Roy, yumruğu Tut-Sen-yahu'nun burnunun üstüne yapıştırdı...

Zenci özbürlükleri savaşçısı, güney eyaletlerden birindeki küçük bir kasabada otobüsten inip lokantaya girdi.

Beyaz garson gülümseyerek yanına yaklaştı. Yemek listesini uzattı.

— Ne emredersiniz efendim?

Zenci ayağa kalkıp kapıya yöneldi hemen.

— N'oldu efendim? saygıda kusur mu ettik?

— Hayır! Beni lokantadan kovduğunuzla öylesine emindim ki, yanına para almadım...

Seçmece bey'im seçmece

Adam iki elini ağzına bo ru yapmış, bas bas bağırıyordu :

— Seçmece beyim, seçmeceee! Seç seç al, seç seç al!

Küçük bir tepe gibi yığılmıştı karpuz.

— Seç seç al, seç seç al! Birkaç kişi, karpuz yığınınına sokuldu.

— Seç seç al, seç seç al! Birkaç kişi daha sokuldu karpuz yığınınına.

— Seçmece beyim, seçmece! Seç seç al, seç seç al!

Vatandaşın biri,

— Kabaktır bunlar, dedi.

Bir başkası,

— İçinde yetkinleri de vardır, diye ekledi.

Daha bir başkası;

— Veriyorlar gübreyi, veriyorlar gübreyi... Ne tadı var, ne tuzu, dedi.

Karpuzcu hâlâ bağıırıyordu :

— Seçmece beyim, seçmeceee! Seç seç al, seç seç al!

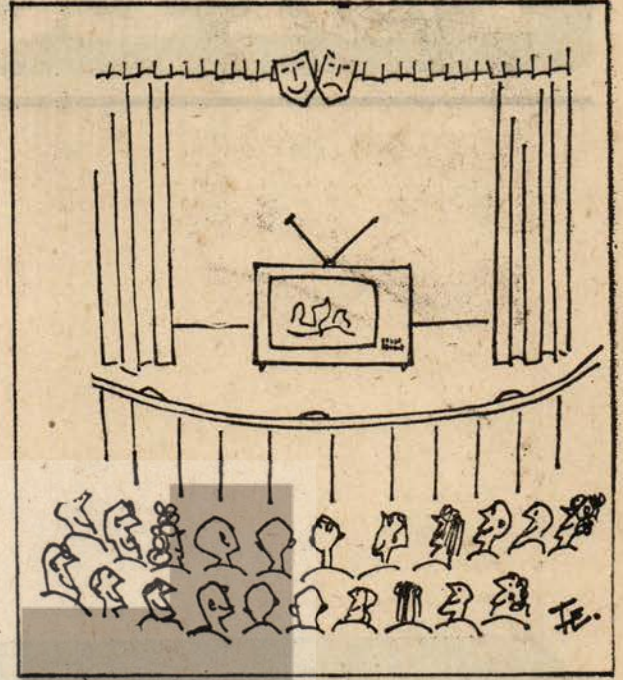
Karpuz yığınının başına büyükcek bir kalabalık toplanmıştı. Vatandaş, orasını burasını karıştıra kaşıya seyrediyordu karpuzları.

Adamın biri,

— Karpuz karpuzdur amma, dedi, karpuz yiyecek hava yok ki... Karpuz dediğin, sıcakta yenir.

Karpuzcuya seslendi :

— Sen bu karpuzları burada satamazsın hemşerim, başka yere götür. Bu mevsimde karpuzu n'etsin millet?

DÜNYA TIYATROLAR GÜNÜ KUTLANDI...

TOPLUM — mizahın tefrikası olup, ayrıca para ile satılmaz ve pay kuponu dahi yoktur.

Lâle devrinde cellâtlar (2)

(Geçen sayıdan devam)

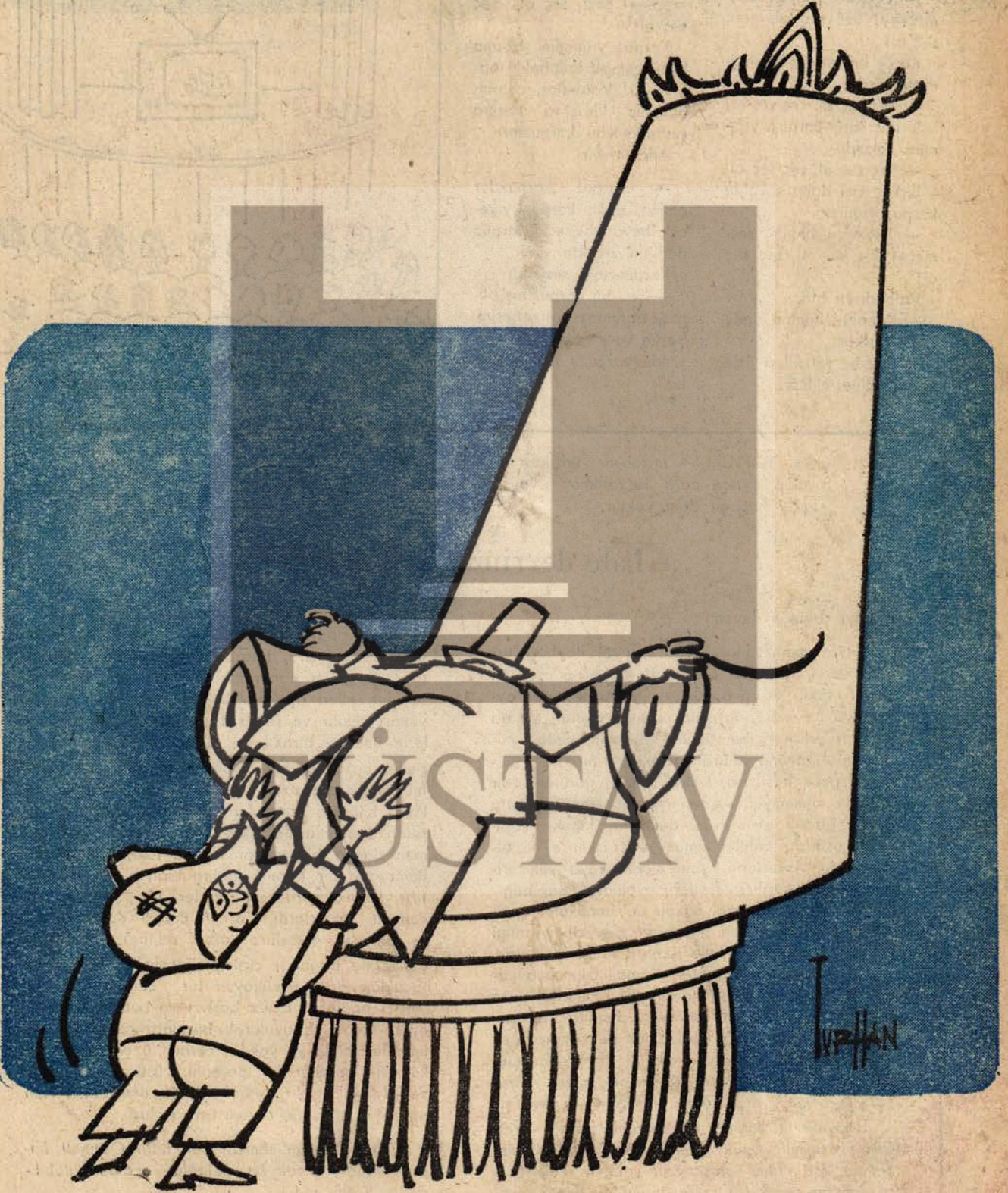
Siyasi mahkûmlar, yağlı kement ile boğuldu; bazan, idamdan sonra başı, «şifre» denilen gayet keskin hususî bir ustura ile gövdesinden ayrılır, ya bir «ibret taşı»nın üstüne konular, ya da Sarayın şehre açılan büyük kapısının, «bâb-ı hümayun»un önüne atılırdı. Sabıkalı hırsızlar, bilhassa gece hırsızları, şehrin uygun görülen bir yerinde, umumiyetle suçun işlendiği semtte, hattâ bazan girdiği evin veya dükkânın, hanın kapısında asılırdı; katiller umumiyetle işkence ile öldürülürdü. Askerlerin, yanı sipahi veya yeniçerilerin, başları kesilir, cesetleri, ayaklarına taş bağlanarak denize atılırdı. Bazan da; mahkûma gizli malını söylemek için, idamdan evvel herhangi bir suretle cellâtlar eliyle işkence tatbik olunurdu.

Idam edilecek kimseler, ferman çıkıncaya kadar Bostancıbaşı tarafından tevkif olunurdu, buna «Bostancıbaşı hapsine verilmek» denilirdi. Bostancıbaşı hapsinden sağ kurtulanlar pek azdır. Meselâ Sadrazam Rauf Paşa gibi ki, İkinci Mahmut: «O genç ve güzel başa kallavî pek güzel yakışıyor, kıyamam» diye idam fermanını vermemişti.

İşkence ile idamın üç korkunç şekli vardı: Çengel, çarmih, kazık... Çengel, İstanbul'da, Eminönünde idi; kalın kalaslardan yapılmış kale burcu gibi bir şeydi, bir adam boyunca yüksek ye-

rine, muhtelif büyüklükte ve uzunlukta, başları yukarıya doğru kıvrık ve sivri, keşkin, bir tarak şeklinde bir sıra, kasap dükkânlarında olduğu gibi, çengeller konmuştu. Mahkûm, ana doğması soyulur, elleri ayakları bağlanıp makaralı iplerle yukarı çekilir ve sonra birden bu müthiş çengellerin üzerine bırakılırdı; vücuduna saplanan çengeller bazan derhal öldürürdü, ekseriya da ölüm, müthiş acılarla uzun sürerdi. Çengel cezasına eşkiya, bilhassa korsanlar çarptırılırdı. Kaptan paşalar donanma ile Akdeniz'den dönerlerken hemen daima bir miktar korsan tutup getirirlerdi. Bunlardan bir kısmını kadırgaların direklerine as tırır, limana pürdehşet girerler, bir kısmını da çengele saklardı. Çarmih cezası da eşkiyaya ve bilhassa casuslara tatbik edilirdi; mahkûm gene ana doğması çırılçıplak soyulur, kolları ve bacakları açık, yüzükoyun bir çarmih üstüne sınıksı bağlanır, omuz başları ve butlarının kaba etleri bıçak ile oyularak buralara gayet iri yağ mumları dikilir ve yakılır; çarmih, üzerindeki mahkûm ile beraber bir devenin üstüne konularak şehirde dolaştırılır, teşhir edilirdi; mahkûmun canı pek olup ölmezse, akşam üstü asılırdı.

(Hele bundan sonrası pek tatlı! Osmanlı İmparatorluğu, ancak bu metotla ayakta kalabilmiştir. Kolay mı!

ARIBURUN ÇIKARTMASI